

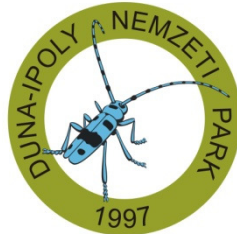
ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007–2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

DARÁNYI IGNÁC TERV

A HUDI20026 Ipoly-völgye kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület fenntartási terve

Budapest
2015

Jelen fenntartási terv az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 területek fenntartási terveinek készítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 43/2012. (V. 3.) VM rendeletben foglaltak alapján készült

Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

székhely: 1121 Budapest, Költő u. 21.
postacím: 1525 Budapest, Pf.: 86.
Tel: 0036-391-4610 Fax: 0036-200-1168
E-mail: dinpi@dinpi.hu
Web: <http://www.dinpi.hu>

Felelős tervező

Baranyai Zsolt
Fehér Balázs
Schrett Andrea

Vezető szakértők

Fehér Balázs (természetvédelem)
Szűcs Gábor (agrár)

Közreműködő szakértők

Bérces Sándor
Kendrovszki Boglárka
Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület
Örvössy Noémi
Szabadfalvi András
Szelényi Balázs

© Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság 2015

Tartalomjegyzék

I. Natura 2000 fenntartási terv.....	3
1. A terület azonosító adatai	4
1.1. Név	4
1.2. Azonosító kód	4
1.3. Kiterjedés	4
1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek	4
1.5. Érintett települések	5
1.6. Egyéb védetség kategóriák.....	6
1.7. Tervezési és egyéb előírások	7
2. Veszélyeztető tényezők	10
3. Kezelési feladatok meghatározása	20
3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése	20
3.2. Kezelési javaslatok	21
3.2.1. Élőhelyek kezelése	22
3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés	41
3.2.3. Fajvédelmi intézkedések	42
3.2.4. Kutatás, monitorozás	47
3.2.5. Mellékletek	50
3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében ...	53
3.3.1. Agrártámogatások	53
3.3.2. Pályázatok	55
3.3.3. Egyéb	55
3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja	56
3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök	56
3.4.2. A kommunikáció címzettjei	57
3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel	60

I. Natura 2000 fenntartási terv

1. A terület azonosító adatai

1.1. Név

Tervezési terület neve:	Ipoly-völgye kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (a továbbiakban: kjTT)
-------------------------	--

1.2. Azonosító kód

Tervezési terület azonosítója:	HUDI20026
--------------------------------	-----------

1.3. Kiterjedés

Tervezési terület kiterjedése:	2936,79 ha
--------------------------------	------------

1.4. A kijelölés alapjául szolgáló fajok és/vagy élőhelyek

1.4.1. Jelölő élőhelyek (a *-gal jelöltek kiemelt jelentőségű közösségi élőhelytípusok)

- Pannon homoki gyepek (6260)*
- Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)*
- Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval (3130)
- Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150)
- Természetes disztróf tavak és tavacsókák (3160)
- *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440)
- Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510)
- Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230)
- Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)

1.4.2. Jelölő fajok (a *-gal jelöltek közösségi szempontból kiemelt jelentőségű fajok)

A Natura 2000 adatlapon szereplő közösségi jelentőségű fajok:

- díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*)
- erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*)
- vérfű-
hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)
- sávós bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*)
- tompa folyamkagyló (*Unio crassus*)
- Petényi-márna (*Barbus meridionalis*)
- halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*)
- homoki küllő (*Gobio kessleri*)
- széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*)
- selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*)
- réti csík (*Misgurnus fossilis*)
- szívárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*)
- törpecsík (*Sabanejewia aurata*)

- német bucó (*Zingel streber*)
- mocsári teknős (*Emys orbicularis*)
- vöröshasú unka (*Bombina bombina*)
- dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)
- nyugati piszdedenevér (*Barbastella barbastellus*)
- hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*)
- nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*)
- hegyesorru denevér (*Myotis blythii*)
- tavi denevér (*Myotis dasycneme*)
- csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*)
- közönséges denevér (*Myotis myotis*)
- kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*)
- nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*)
- kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)
- vidra (*Lutra lutra*)

Jelölő értéknek javasolt közösségi jelentőségű fajok:

- csíkos medvelepke* (*Euplagia quadripunctaria*)*
- sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)
- nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

1.5. Érintett települések

A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészelekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet (a továbbiakban: KvVM rendelet) tartalmazza. A Natura 2000 területek által érintett helyrajzi számokat és így a Natura 2000 jogi státuszt is a KvVM rendelet rögzíti, térképi megjelenítéssel is. A jogi jelleg a megosztással keletkező utód helyrajzi számokra is kiterjed.

Település	Érintett terület (ha)	Település területének érintettsége (%)
NÓGRÁD MEGYE		
Balassagyarmat	138,5	4,93
Dejtár	562,2	26,25
Drégelypalánk	521,2	23,50
Hont	209,2	8,67
Ipolyszög	30,1	18,47
Ipolyvece	435,9	31,54
Patak	234,9	14,55
PEST MEGYE		
Ipolydamásd	115,4	9,98
Ipolytölgyes	64,3	4,70
Letkés	24,4	0,99
Nagybörzsöny	13,6	0,27
Peröcsény	34,1	0,82

Település	Érintett terület (ha)	Település területének érintettsége (%)
Szob	24,4	1,36
Tésa	21,7	4,89
Vámosmikola	302,8	11,97

1. táblázat: Érintett települések

1.6. Egyéb védettségi kategóriák

Típus	Kód	Név	Kiterjedés (a kjTT-vel való átfedés, ha)	Védetté nyilvánító jogszabály száma
nemzetközi jelentőségű védett természeti terület	ramsari terület	Ipoly-völgy ramsari terület	2096,13	1993. évi XLII. törvény
európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű terület	SPA	Ipoly-völgye (HUDI10008) különleges madárvédelmi terület	2123,39	275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet
európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű terület	SPA	Börzsöny és Visegrádi-hegység (HUDI10002) különleges madárvédelmi terület	139,66	275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet
országos jelentőségű védett természeti terület	NP	Duna-Ipoly Nemzeti Park	2241,1	a Duna-Ipoly Nemzeti Park létesítéséről szóló 34/1997. (XI. 20.) KTM rendelet
ex lege védett természeti terület*	láp	Békabúgató (Hont közigazgatási területén)	15,14	a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
ex lege védett természeti terület*	láp	Alsó rétek (Hont és Drégelypalánk közigazgatási területén)	28,2	a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
ex lege védett természeti terület*	láp	Zabai dűlő (Drégelypalánk közigazgatási területén)	44,66	a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
ex lege védett természeti terület*	láp	Pap-árki dűlő (Drégelypalánk és Ipolyvece közigazgatási területén)	44,15	a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
ex lege védett természeti terület*	láp	Ipolyszögi égerláp (Ipolyszög és Balassagyarmat közigazgatási területén)	88,99	a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény
Országos Ökológiai Hálózat övezet	MT	magterület	2092,61 (71,26%)	az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény
Országos Ökológiai Hálózat övezet	ÖF	ökológiai folyosó	750,92 (25,57%)	az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

Típus	Kód	Név	Kiterjedés (a kJT-vel való átfedés, ha)	Védetté nyilvánító jogszabály száma
Országos Ökológiai Hálózat övezet	PT	pufferterület	14,69 (0,5%)	az Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény

*Az ex lege védett területek teljes egészében átfednek a Duna-Ipoly Nemzeti Park jogszabályban lehatárolt területével.

2. táblázat: Egyéb védettségi kategóriák

1.7. Tervezési és egyéb előírások

1.7.1. Természetvédelmi kezelési terv

Bár a kJT területét több nemzetközi, illetve országos jelentőségű természetvédelmi terület is érinti, a területre vonatkozó jóváhagyott természetvédelmi kezelési terv jelenleg nincs.

1.7.2. Településrendezési eszközök

- Balassagyarmat Város Önkormányzatának 12/2000 (V. 19.) számú rendelete Balassagyarmat Város Szabályozási Tervének megállapításáról
Balassagyarmat Város Önkormányzata Képviselő-testületének 45/2009 (XII.22.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
- Dejtár településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Drégelypalánk településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Hont Község Önkormányzata Képviselő-testületének 6/2006.(VI.15.) rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
- Ipolydamásd Község Önkormányzata képviselő-testületének 6/2013. (XI. 28.) Ök. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
- Ipolyszög településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Ipolytölgyes Község Képviselőtestületének 5/2004. (V.13.) számú rendelete Ipolytölgyes Helyi Építési Szabályzatáról
- Ipolyvece településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Letkés Község Önkormányzata képviselő-testületének 15/2004 (X. 28. Ök. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról

- Nagybörzsöny Község Önkormányzata Képviselő-testületének 10/2013. (XII. 18.) Önkormányzati rendelete Nagybörzsöny Község Helyi Építési Szabályzatáról
- Patak településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Perőcsény településnek az Önkormányzat tájékoztatása szerint jelenleg nincs jóváhagyott, hatályos településrendezési terve.
- Szob Város Önkormányzata Képviselő-testületének 36/2004. (VII.21.) számú rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
- Tésa Község Önkormányzata képviselő-testületének 20/2004 (XII. 17.) Ök. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról
- Vámosmikola Község Önkormányzata képviselő-testületének 32/2004 (10. 29). Ök. rendelete a Helyi Építési Szabályzatról

1.7.3. Körzeti erdőtervek és üzemtervek

Hatályos körzeti erdőterv:

- 571. számú Romhányi Körzet Erdőterve (érvényes: 2005. január 1. – 2014. december 31.)
- A Kemencei Erdőtervezési Körzet Körzeti Erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.)
- A Litke-Kisterenyei Erdészeti tervezési Körzet második erdőterve (érvényes: 2008. január 1. – 2017. december 31.)
- A Nagymarosi erdőtervezési körzet körzeti erdőtervének készítése folyamatban van a 85/2012. (VIII. 6.) VM rendelet 6. melléklete alapján.

1.7.4. Körzeti vadgazdálkodási tervek és üzemtervek

A terület a II/1. Észak-Pest megyei és Nógrádi vadgazdálkodási körzetbe tartozik.

A területen az alábbi vadásztársaságok működnek:

- Ipoly-völgy Tulajdonosi Közösség (Ipolyvece, Major) vadgazdálkodási tervének kódszáma: 553410-4-3-0 (érvényes: 2007-2017.)
- Észak-Börzsöny Vadásztársaság (Kemence) vadgazdálkodási tervének kódszáma: 570110-1-4-1 (érvényes: 2007-2017.)
- Ipolyvölgye Vadásztársaság (Perőcsény) vadgazdálkodási tervének kódszáma: 570210-1-4-1 (érvényes: 2007-2017.)
- Börzsönyi Zrínyi Vadásztársaság (Letskés) vadgazdálkodási tervének kódszáma: 570310-1-4-1 (érvényes: 2007-2017.)
- Dunakanyar Kittenberger Kálmán Vadásztársaság (Zebegény) vadgazdálkodási tervének kódszáma: 570510-1-4-1 (érvényes: 2007-2017.)

1.7.5. Halgazdálkodási tervek

- A folyó magyar oldalán szervezett halászat nem folyik, nincs hivatalosan kiadott halászenszengedély

- Horgászati hasznosító: Horgász Egyesületek Nógrád Megyei Szövetsége (Ipoly és mellékvizei, hullámtéri és mentett oldali holtágai)
- Halgazdálkodási terv kiadmányozója: Nógrád megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága.
- Halgazdálkodási üzemtervet elfogadó határozat száma (Ügyiratszám): 21.4/13158-8/2010.

1.7.6. Vízyűjtő-gazdálkodási terv

- Vízyűjtő-gazdálkodási terv 1.8 Ipoly részvízyűjtő alegység, 2010. április; Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság; Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi-és Vízügyi Igazgatóság (várható felülvizsgálat éve: 2015.)

1.7.7. Egyéb tervek

- State Nature Conservancy of the Slovak Republic and Danube-Ipoly National Park Directorate of Hungary: Integrated Management Plan for the Transboundary Ramsar Site Ipeľ/Ipoly Valley (Slovakia-Hungary), 2014, State Nature Conservancy of the Slovak Republic and Danube-Ipoly National Park Directorate of Hungary

1.7.8. Jogerős engedélyek

- Drégelypalánk – Ipoly-völgyi vizes élőhelyek vízviszataratása – vízjogi engedély
Engedély száma: KTVF: 6413-4/2010.
Engedélyes: Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság

2. Veszélyeztető tényezők

A veszélyeztető tényezők felsorolásánál figyelembe vettük a Natura adatlapon felsorolt tényezőket, amelyeket az aktuális állapotra alakítva ismertetünk. Az érintett terület %-os nagyságát a kJT teljes területéhez viszonyítva adjuk meg.

Belső veszélyeztető tényezők:

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
A02.03	gyepterület átalakítása szántóvá	L	10	Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórét (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) (6510), nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfü-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>); Az élőhelyeket teljesen átalakítja, megszűnésükhöz vezet, a fajok az élőhely átalakulásával eltűnnek.
A03.01	intenzív, vagy intenzívebb kaszálás	H	50	Sík- és dombvidéki kaszálórét (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) (6510), Mészkedvelő üde lág- és sásrétek (7230), nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfü-hangyaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>); A gyakori, vagy természetvédelmi szempontból rossz időpontban végzett kaszálás az élőhelyek fajösszetételét homogenizálja, egyes fajok szaporodását megakadályozza.
A04.01.01	intenzív szarvasmarha-legeltetés	M	30	Pannon homoki gyepek (6260)* A taposás, illetve a trágya okozta tápanyagfeldúsulás az élőhely fajszerkezetét átalakítja.
A04.03	pásztorkodás felhagyása, legeltetés hiánya	M	50	Pannon homoki gyepek (6260)*, közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>), csonkafülű denevér (<i>Myotis emarginatus</i>) Megindul a növényzet avasodása, ezzel egy időben megjelennek az inváziós fajok, és beindul a nem kívánt szukcesszió, a cserjésedés. A denevérfajokra a táplálékbázis (haszonállatok ürülékében fejlődő, illetve vérén táplálkozó Dipterák) csökkenésén keresztül gyakorol hatást.
A07	biocid termékek, hormonok, kemikáliák használata	M	20	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), <i>Cnidion dubii</i>

			<p>folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálóréték (<i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas köris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>), csíkos medvelepke (<i>Euplagia quadripunctaria</i>)*, nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hanyagaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), sávós bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), Petényi-márna (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>), nagy patkósdenevér (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>), kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>), kereknyergű patkósdenevér (<i>Rhinolophus euryale</i>), csonkafülű denevér (<i>Myotis emarginatus</i>), hegyesorrú denevér (<i>Myotis blythii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>), nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), nyugati pizedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>), hosszúsárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)</p> <p>Főként a vízhez kötődő jelölő élőhelyeket és halfajokat érinti kedvezőtlenül. Leginkább a Tésa és Szob közötti területegységen jellemző. A szántókról bemosódnak a tápanyagok és a vegyszerek, megbontják a gyepék egyensúlyát, így degradálódnak a jelölő élőhelyek. A vize s élőhelyeken tápanyag-feldúsulás, illetve mérgezés alakulhat ki. A jelölő denevérfajok táplálékbázisát képező ízeltlábúak</p>
--	--	--	---

				irtása negatívan hat e fajokra (táplálkozási lehetőségek beszűkítése, indirekt toxicitás).
B01.02	beerdősítés / fásítás idegenhonos fajokkal	L	10	<p>Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i>, <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i>, <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmion minoris</i>) (91F0), sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>), csíkos medvelepke (<i>Euplagia quadripunctaria</i>)*, nagy patkósdenevér (<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>), kis patkósdenevér (<i>Rhinolophus hipposideros</i>), kereknyergű patkósdenevér (<i>Rhinolophus euryale</i>), csonkafülű denevér (<i>Myotis emarginatus</i>), hegyesorrú denevér (<i>Myotis blythii</i>), közönséges denevér (<i>Myotis myotis</i>), nagyfülű denevér (<i>Myotis bechsteinii</i>), tavi denevér (<i>Myotis dasycneme</i>), nyugati pizedenevér (<i>Barbastella barbastellus</i>), hosszúsárnyú denevér (<i>Miniopterus schreibersii</i>)</p> <p>Az élőhelyeket teljesen átalakítja, megszűnésükhöz vezet, a fajok az élőhely átalakulásával eltűnnek, valamint az ilyen területekről terjednek az idegenhonos fajok, a környező gyepterületeket is veszélyeztetve. Az idegenhonos fajokból álló erdők mind búvóhely mind vadászterület szempontjából kedvezőtlenek a denevérfajok számára.</p>
D01.01	ösvények, burkolatlan utak, bicikliutak	L	5	<p>Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*</p> <p>Az utak területfoglalása csökkenti az élőhelyek kiterjedését, azokat fragmentálja, felszámolja, zavarja.</p>
D01.04	vasútvonalak	L	5	<p><i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion</i></p>

				<i>albae</i>) (91E0)* Területfoglalás/élőhely felszámolása, zavarás. A vasútvonalak gyomirtókkal történő kezelése a környező jelölő élőhelyeket veszélyezteti.
D02.01	villany- és telefonvezetékek	L	10	Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0)*; A szervízutak területfoglalása csökkenti az élőhelyek kiterjedését, azokat fragmentálja. Nagy testű (elsősorban ragadozó) madarak (az Ipoly-völgye természetmegőrzési területtel nagyban átfedő Ipoly völgye madárvédelmi terület jelölő fajai). Áramütés, ütközés, valamint a karbantartási munkálatok taposással, cserjeirtással, nyomvonalváltozás esetén gyepfeltöréssel járnak.
D02.02	csővezetékek	L	1	Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0)* Élőhely felszámolása telepítéskor, szervízutak területfoglalása folyamatosan. Barátság II. kőolajvezeték és szlovák-magyar tranzit gázvezeték Hontnál (egymás mellett).
E03.01	háztartási hulladék	L	5	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacskák (3160), Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0)*,

				<p>sávós bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), <i>Petényi-márna</i> (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbinsc (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbinsc (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>)</p> <p>Az utak mentén, horgászhelyeknél, kitaposott lejáró-utak mentén lerakott hulladék károsítja az élőhelyeket és fajokat, járulékos hatásként megjelenik a gyomosodás.</p>
F02.03	szabadidős halfogás	M	30	<p>Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160).</p> <p>Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*;</p> <p>díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), sávós bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), <i>Petényi-márna</i> (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbinsc (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbinsc (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) és vidra (<i>Lutra lutra</i>)</p> <p>A bevetés miatt a tápanyagok feldúsulnak a vízben, ez a jelölő élőhelyeket átalaktja, degradálja, valamint az emberi jelenlét miatti zavarás kedvezőtlenül hat a vízhez</p>

				kötődő fajokra. Horgászhelyek fa- és cserjeirtással történő kialakítása szintén a jelölő élőhelyeket degradálja.
F03.01.01	vadak károkozása (túltartott vadállomány)	M	15	Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0), Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) (91F0), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>) Elsősorban a vaddisznók (<i>Sus scrofa</i>) túrásukkal visszavetik a növényzet felújulását, megakadályozzák a természetes erdőfelújítást, illetve a gyeptakarót felsértik, valamint a kiszáradó vizes élőhelyek feltúrása során egyes kételtű-fajok (pl. vöröshasú unka) iszapba húzódtott példányait pusztíthatják. Jellemzően a vaddisznó és a vörös róka (<i>Vulpes vulpes</i>) okoz gondot a mocsári teknős tojásrakó helyein a tojások kitérésével, esetleg frissen kelt állatok zsákmányolásával.
I01	idegenhonos, inváziós fajok jelenléte	M	70	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), Pannon homoki gyepek (6260)*, <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0), Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> és <i>Ulmus minor</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> vagy <i>Fraxinus angustifolia</i> fajokkal (<i>Ulmenion minoris</i>) (91F0) díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő

				<p>(<i>Ophiogomphus cecilia</i>), sávos bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), Petényi-márna (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>) Főleg az Alsó-Ipoly-völgyben jellemző az aranyvessző-fajok (<i>Solidago</i> spp.), a selyemkóró (<i>Asclepias syriaca</i>), előfordul még gyalogakác (<i>Amorpha fruticosa</i>), zöldjuhar (<i>Acer negundo</i>), kisvirágú őszirózsa (<i>Aster lanceolatus</i>) és parlagnő (<i>Ambrosia artemisiifolia</i>). Állatfajok közül a vízben idegenhonos halfajok, pl. gébek (<i>Neogobius</i> spp.) és a cifra rák (<i>Orconectes limosus</i>). Az inváziós fajok jelenléte az élőhelyeket teljesen átalakítja, megszűnésükhöz vezet, a fajok az élőhelyek átalakulásával eltűnnek. A jelölő erdei társulásokat leginkább a folyópart mentén terjeszkedő, a gyepszintben és a cserjeszintben megjelenő idegenhonos inváziós fajok veszélyeztetik. Az idegenhonos halfajok elszaporodása azért veszélyes, mert a vízi táplálékhálózatok átalakulását eredményezi.</p>
J01	tűz és tűz visszaszorulása	L	10	<p>Pannon homoki gyepek (6260)* A gallyégetés, rézsűégetés során elszabaduló tüzek az élőhelyet degradálják, fajkészletét átalakítják.</p>
J02.06	víz kivétel felszíni vizekből	H	70	<p>Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Mészkezdvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), sávos bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>),</p>

				<p><i>Petényi-márna (Barbus meridionalis)</i>, halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) és vidra (<i>Lutra lutra</i>) Vízelvonás miatt kiszáradás és a vízjárás ingadozása, az elöntések hiánya veszélyt jelent a vízhez kötődő élőhelyekre és fajokra.</p>
K02	természetes élőhely átalakulások, szukcessziós folyamatok	M	30	<p>Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórét (6440), <i>Alopecurus pratensis</i>, <i>Sanguisorba officinalis</i> (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, sárga gyapjasszövő (<i>Eriogaster catax</i>), nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hanyagaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), sávos bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), <i>Petényi-márna (Barbus meridionalis)</i>, halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szivárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) és vidra (<i>Lutra lutra</i>) A lefűződött holtágak kiszáradása és</p>

				átalakulása nagy mértékű, ami veszélyezteti a bennük élő fajokat.
--	--	--	--	---

3. táblázat: Belső veszélyeztető tényezők

Kívülről ható veszélyeztető tényezők:

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
G05.11	közúti ütközésből eredő sérülés vagy pusztulás	L	5	Mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), vidra (<i>Lutra lutra</i>) Az elütés a Középső-Ipoly-völgyi szakasznál, de a kJT területén kívül jellemző, azonban a kJT fajkészletét erősen befolyásolja. A kétélű- és hullófajok az erdei telelőhely és a vizes élőhelyek közti vonulásuk során átkelnek a forgalmas utakon, itt gyakran elütik őket.

4. táblázat: Kívülről ható veszélyeztető tényezők

Jövőben ható, potenciális veszélyeztető tényezők:

Kód	Veszélyeztető tényező neve	Jelentősége	Érintett terület nagysága (%)	Milyen jelölő élőhelyre vagy fajra és milyen módon gyakorol hatást?
J02.02	hordalékkotrás	L	5	Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflora</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Mészkezdvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfű-hanyagaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), sávós bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), <i>Petényi-márna</i> (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbincs (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbincs (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>),

				<p>dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) és vidra (<i>Lutra lutra</i>) A kotrás során a vízínövényzet elpusztul, az ott élő állatfajokat zavarja, az egyedek elpusztulhatnak, a vízáramlási viszonyok megváltoznak. A kotrásból származó iszap lerakása a part menti élőhelyeket megszünteti, károsítja és a felszínre kihelyezett iszap a gyomfajok és az inváziós fajok terjedésének teret nyit. Letkésnél az Ipoly-híd alatt egy zátonyt el akarnak bontani. A mederből a bedőlt fákat eltávolítják.</p>
J02.05	hidrológiai viszonyok módosítása, általános	L	50	<p>Oligo-mezotróf állóvizek <i>Littorelletea uniflorae</i> és/vagy <i>Isoeto-Nanojuncetea</i> vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak <i>Magnopotamion</i> vagy <i>Hydrocharition</i> növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacsák (3160), <i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárréjtjei (6440), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230), Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i>, <i>Alnion incanae</i>, <i>Salicion albae</i>) (91E0)*, díszes légivadász (<i>Coenagrion ornatum</i>), erdei szitakötő (<i>Ophiogomphus cecilia</i>), nagy tűzlepke (<i>Lycaena dispar</i>), vérfü-hanyagaboglárka (<i>Maculinea teleius</i>), sávós bödöncsiga (<i>Theodoxus transversalis</i>), tompa folyamkagyló (<i>Unio crassus</i>), <i>Petényi-márna</i> (<i>Barbus meridionalis</i>), halványfoltú küllő (<i>Gobio albipinnatus</i>), homoki küllő (<i>Gobio kessleri</i>), széles durbinsc (<i>Gymnocephalus baloni</i>), selymes durbinsc (<i>Gymnocephalus schraetzer</i>), réti csík (<i>Misgurnus fossilis</i>), szívárványos ökle (<i>Rhodeus sericeus amarus</i>), törpecsík (<i>Sabanejewia aurata</i>), német bucó (<i>Zingel streber</i>), mocsári teknős (<i>Emys orbicularis</i>), vöröshasú unka (<i>Bombina bombina</i>), dunai tarajosgöte (<i>Triturus dobrogicus</i>) és vidra (<i>Lutra lutra</i>) Az Ipoly rendszertelen és szélsőséges vízjárása, valamint az árvízvédelmi és vízkivételi művek üzemeltetése következtében a vizes élőhelyek időszakosan és kiszámíthatatlanul kapnak vizet/elöntést. Potenciális veszély a további vízkivételi és/vagy duzzasztóművek építése, főként a szlovák fél részéről.</p>

5. táblázat: Jövőben ható, potenciális veszélyeztető tényezők

3. Kezelési feladatok meghatározása

3.1. Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése

Rendeltetés:

Az Ipoly-völgye Natura 2000 terület rendeltetése a régióra jellemző vizes élőhelyek kiterjedésének és ökológiai állapotának, valamint a hozzájuk kötődő folyóvízi és folyóparti élővilág állományainak kedvező természetvédelmi helyzetben történő megőrzése.

Célkitűzés:

A területen elsődleges cél az Ipoly folyam vízi élővilágának, az ártéri-mocsári élőhelytípusoknak (Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavaeskák (3160), *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510) és Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230)), valamint a homoki élőhely-fragmentumoknak (Pannon homoki gyepek (6260)*), valamint a folyót kísérő erdei élőhelyek (Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)* és Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)) minél nagyobb változatosságú megőrzése.

- Az élőhelyek megőrzésének érdekében szükséges az ártér további területi szűkítésének megakadályozása.
- A vízhez kötődő élőhelytípusok megőrzésének eszköze a vízellátottság aktív javítása és a belső fragmentáltság felszámolása. A vízhez kötődő jelölő fajok (díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), sávós bődöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), *Petényi-márna* (*Barbus meridionalis*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) és vidra (*Lutra lutra*)) megőrzése érdekében a vízellátás szabályozása, biztosítása, valamint a vízminőség javítását szolgáló intézkedések szintén elengedhetetlenek. A belső fragmentáció felszámolása a degradált területek átalakításával érhető el.
- Az inváziós idegenhonos fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago* spp.), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*), géb-fajok (*Neogobius* spp.) és cifra rák (*Orconectes limosus*)) terjedésének megállítása, lehetőség szerint minél teljesebb körű eltávolítása a jelölő élőhelyek fajkészletének megőrzése érdekében fontos cél.
- A természetvédelmi kezelés során az értékes élőhelyek mintázatának stabilizálása érdekében a fenntartható tájhasználati formákat kell előnyben részesíteni.
- A közösségi jelentőségű jelölő értékek megőrzése szempontjából megfelelő kaszálási/legeltetési rendszer kialakítása a túlhasználat, illetve az alulhasználat megszüntetése érdekében szükséges. A megfelelő használat a jelölő faj vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), valamint a jelölőnek javasolt nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) fennmaradása és populációjának növekedése érdekében szintén kulcsfontosságú.
- Erdők esetében (jelölő élőhely: Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)* és

Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)) az őshonos fajokra alapuló folyamatos erdőkép melletti természeti folyamatokra alapozott erdőgazdálkodás valósítandó meg. Cél a vízfolyásokat kísérő ligeterdők megőrzése. Az erdők természetszerű kezelése, a holt faanyag megtartása a jelölő erdei, vagy az erdőt táplálkozó-helyként használó denevérfajok (nyugati pisedenevér (*Barbastella barbastellus*), hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)), valamint a jelölőnek javasolt csíkos medvelepke (*Euplagia quadripunctaria*)* védelme érdekében elengedhetetlen. Az erdőszegélyek, cserjések megléte a jelölőnek javasolt sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) számára kulcsfontosságú.

- Mivel a terület nagy részét érinti a Börzsöny és Visegrádi-hegység (HUDI10002) különleges madárvédelmi terület, valamint az Ipoly-völgy Ramsari terület, a fenntartási tervben foglaltak a területet látogató, illetve ott élő madárfajok fennmaradását, védelmét is szolgálják. A védendő madárfajok elsősorban a vonuló- és telelő lúdalakúak (pl. vetési lúd (*Anser fabalis*), nagy lilik (*Anser albifrons*), cigányréce (*Aythya nyroca*), és bőjti réce (*Anas querquedula*)), valamint a telepesen fészkelő gémfajok (nagy kócsag (*Egretta alba*), vörös gém (*Ardea purpurea*), törpegém (*Ixobrychus minutus*)), egyes földön fészkelő fajok (legfőképpen a haris (*Crex crex*)), illetve nagytestű ritka, fokozottan védett, a területen fészkelő és potenciálisan fészkelő fajok (fekete gólya (*Ciconia nigra*), darázsölyv (*Pernis apivorus*) és rétisas (*Haliaeetus albicilla*)).
- A kJT egy része Ramsari terület kijelölés alatt is áll, a kezelési javaslatok megfogalmazásánál a kijelölést megalapozó és egyben közösségi jelentőségű halfajok (a réti csík (*Misgurnus fossilis*), a Petényi-márna (*Barbus carpathicus*), a német bucó (*Zingel streber*), a selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), a széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*) és a magyar bucó (*Zingel zingel*)) hosszú távú megőrzésére figyelemmel kell kialakítani.

3.2. Kezelési javaslatok

A 275/2004. (X. 8.) Korm. rendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg.”

Az itt megfogalmazott előírás-javaslatok célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírás-javaslatok, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírás-javaslatok a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programokon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály, vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

Az alábbi előírás-javaslatok az Ipoly-völgye (HUDI20026) Natura 2000 területnek a Duna-Ipoly Nemzeti Park területén kívül eső részeire ajánlásként vonatkoznak, azonban a Duna-Ipoly Nemzeti Parkhoz tartozó és egyéb országos jelentőségű védett természeti területeken a hatósági eljárások során egyéb jogszabályok alapján érvényesíteni kell azokat.

3.2.1. Élőhelyek kezelése

A terület kezelésére vonatkozó javaslatokat a gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatok tárgyalásával kezdjük, utána következnek a gazdálkodáshoz köthető kezelési javaslatok.

A **gazdálkodáshoz nem köthető kezelési javaslatokhoz** tartoznak a beruházásokat, fejlesztéseket, területrendezést, vállalkozásokat, illetve az ipari tevékenységeket és turizmust érintő, az adott területre aktuálisan vonatkozó elvek, előírások, valamint a kritikus pontok beazonosítása.

Ezután következik az egyes kezelési egységek részletes jellemzése, amit kezelési egységként a hozzájuk tartozó előírás-javaslatok, valamint vadgazdálkodási és élőhelyrekonstrukciós javaslatok felsorolása követ. **Kezelési egységnek** azt a funkcionálisan egybe tartozó csoportot nevezzük, ami azonos kezelést igénylő élőhelyeket foglal magában, az előírt kezeléseket betartása által biztosítva a területen található jelölő értékek (fajok és/vagy élőhelyek) megőrzését. Az azonos kezelési egységbe tartozó élőhelyek különböző élőhelytípusba is tartozhatnak, és elhelyezkedésük pontszerű, egymástól távoli is lehet; a hangsúly azon van, hogy kezelés szempontjából azonos igényűek. A kezelési egységek lehatárolása alapvetően élőhelyek alapján történt, figyelembe véve a jelenlegi és várható jövőbeni gazdálkodási lehetőségeket.

Gazdálkodáshoz nem köthető javaslatok

- A területen a vizes élőhelyek fenntartásához, fejlesztéséhez kapcsolódó, valamint a természetvédelmi kezelésekre tartozó beruházások támogatandók. Minden egyéb, gazdálkodáshoz nem köthető új beruházás kerülendő.
- A lefűződött mellékágak és holtágak horgászati és rekreációs célú hasznosítása nem javasolt.
- Bányászati hasznosítás a területen nemkívánatos.
- Az ingatlannyilvántartást javasolt a tényleges állapotokhoz igazítani.

Gazdálkodáshoz köthető javaslatok:

Az egyes kezelési egységekhez kötődő élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok közül a szántóterületek visszagyepesítésére, valamint az idegenhonos erdőállományok őshonos fafajúvá történő szerkezetátalakítására vonatkozó javaslatok minden esetben kizárólag gazdálkodói szándékkal összhangban valósítandók meg.

Kezelési egységek

A tervekészítés során a területre készült ÁNÉR-alapú élőhelytérképet használtuk. Az azonos kezelést igénylő élőhelyek és élőhelykomplexumok alapján az alábbi kezelési egységeket határoltuk le:

1. KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok
2. KE2: Kaszálók és legelők
3. KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek
4. KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek
5. KE5: Szántóterületek
6. KE6: Folyó- és állóvizek vízteste
7. KE7: Mesterséges élőhelyek

1. *Kezelési egység kódja, neve:*

KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok

Kezelési egység meghatározása:

A területen elszórtan, jellemzően az egykori, nyílt vízfelülettel már nem, vagy csak időszakosan rendelkező Ipoly-holtágak területén és a mélyfekvésű részeken megtalálható élőhelyfoltok tartoznak ebbe a kezelési egységbe.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR: Ac – Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzete
 - A24 – Lápi hínár
 - B1a – Nem tözegképző nádasok, gyékényesek és tavikákások
 - B1b – Úszólápok, tözeges nádasok és télisásosok
 - B2 – Harmatkásás, békabuzogányos mocsári-vízparti növényzet
 - B3 – Vízparti virágkákás, csetkákás, vízi hídőrös, mételykórós mocsarak
 - B4 – Lápi zsombékosok, zsombék-semlyék komplexek
 - BA – Fragmentális mocsári- és/vagy hínárnövényzet mozaikok álló és folyóvizek partjánál
 - D6 – Ártéri és mocsári magaskórósok, árnyas-nyirkos szegélynövényzet
 - I1 – Nedves felszínek természetes pionír növényzete
 - OA – Jellegtelen fátlan vizes élőhelyek
 - U9xA24 – Állóvizek és Lápi hínár hibrid-kategóriája
 - U9xAc – Állóvizek és Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzetének hibrid-kategóriája
- Natura 2000 élőhelytípus:
 - Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval (3130)
 - Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150)
 - Természetes disztróf tavak és tavacsok (3160)
 - Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230)

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

A kezelési egységben minden gazdálkodási mód kerülendő (a nádaratás is), beavatkozás csak esetleges természetvédelmi kezelés részeként történhet. Fő kezelési cél a területek kedvező vízellátásának fenntartása.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése. Ez különösen a kezelési egység környezetében található gyepes jelölő élőhelyek védelme érdekében fontos (az nádasokból a gyepekre táplálkozni járó vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek, szórók, sózók elhelyezése nem javasolt. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Vadetető elhelyezése nem javasolt, illetve minden olyan tevékenység, amely a vadászható vadfajok populációinak (elsősorban csülkös vadfajok) növekedését okozza kerülendő. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.

- A kezelési egységben található vizes élőhelyek környezetében kizárólag acélsörét használata javasolt, valamint fokozottan védett faj megjelenése esetén a vízivad-vadászat időbeli és térbeli korlátozása javasolt.

Vízgazdálkodás

- A vízhez kötődő élőhelyek vízellátottságának biztosítása szükséges, a területről a vízelvezetés nem javasolt.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások:

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendeleten kívül a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról szóló törvény végrehajtásáról szóló 79/2004 (V. 4.) FVM rendeletben foglalt előírásokat kell betartani.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	A nádas területekre vonatkozó kezelési előírás-javaslatok
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V25	Horgászvízként és halastóként hasznosítani tilos.
V55	Nádgazdálkodás a területen tilos.
E70	<p>Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, fás szárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélykiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
VA03	A területen szóró, vadetető, szózó nem létesíthető.

6. táblázat: A KEI kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az egykori holtágak vízellátásának biztosítását célzó bármilyen, kizárólag természetvédelmi célokat szolgáló élőhelyrekonstrukciós tevékenység támogatható.

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni. A kezelési egységben a vizes élőhelyek területén az idegenhonos hal- és

rákfajok (géb-fajok (*Neogobius spp.*) és cifra rák (*Orconectes limosus*)) állományának csökkentése is szükséges, bár ennek kidolgozott módszertana jelenleg nincs.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fajok lehetőség szerinti minél teljesebb körű eltávolítása a jelölő élőhelyek (Oligo-mezotróf állóvizek *Littorelletea uniflorae* és/vagy *Isoeto-Nanojuncetea* vegetációval (3130), Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150), Természetes disztróf tavak és tavacskák (3160), Mészkevelő üde láp- és sásrétek (7230)) fajkészletének megőrzése érdekében fontos cél, mivel az inváziós fajok terjedése a jelölő élőhelyek degradálását, megsemmisülését okozhatná. Egyéb kezelés ezen önfenntartó, vagy spontán szukcesszióval érintett területeken nem szükséges, a jelölő díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), sávós bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) és vidra (*Lutra lutra*) populációk érintetlen „magterületeként” szolgálhat a terület. A túltartott vadállomány taposásával, túrásával a környező jelölő élőhelyet károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük nem javasolt.

2. *Kezelési egység kódja, neve:*

KE2: Kaszálók és legelők

Kezelési egység meghatározása:

A kjTT teljes területén előforduló, zömében mentett oldalon, vagy nyílt ártéri területeken található, nagy kiterjedésű gyepterületek tartoznak ebbe a kezelési egységbe.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: B5 – Nem zsombékoló magassásrétek
- D34 – Mocsásrétek
- E1 – Franciaperjés rétek
- H5a – Lössgyepek, kötött talajú sztyeprétek
- H5b – Homoki sztyeprétek
- OB – Jellegtelen üde gyepek
- OC – Jellegtelen száraz- vagy félszáraz gyepek
- OD – Lágyszárú özönfajok állományai
- OF – Magaskórós ruderális gyomnövényzet
- OG – Taposott gyomnövényzet és ruderális iszapnövényzet
- Natura 2000 élőhelytípus:
 - Síksági pannon löszgyepek (6250)*
 - Pannon homoki gyepek (6260)*
 - *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsásrétjei (6440)
 - Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510)

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

A különböző gyeptípusoknak megfelelő, időben és térben mozaikolt legeltetés és /vagy kaszálás javasolt az élőhelyek fenntartása érdekében.

A területek egy részén alulhasználat tapasztalható, aminek hatására gyomosodási folyamat (lásd élőhelytérkép OF, OD élőhelykategóriák), valamint nemkívánatos cserjésedési folyamatok indulnak el. E területek néhányszori tisztító kaszálást követő legelőként vagy kaszálóként való hasznosítása javasolt.

A száraz homoki élőhelyeken található gyeptípusok hasznosítása csak kíméletes, extenzív, alacsony állatlétszámú (lehetőleg juhval történő) legeltetéssel javasolt.

Tekintve, hogy az Ipoly folyó ártere 1995 óta lépfene baktériummal fertőzött, amely spórái több mint 5 évtizedig fertőzőképesek, a gazdálkodást ennek figyelembe vételével kell megszervezni. Az ártéren gazdálkodást végzők felvilágosítása, valamint a legeltetést megelőzően, vagy az innen származó kaszálék felhasználása esetén elengedhetetlenül fontos a lépfene baktérium által okozott megbetegedést megelőző védőoltások alkalmazása.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területről történő eltávolítása. Ez különösen a kezelési egységben található gyepes jelölő élőhelyek védelme érdekében fontos (a vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek elhelyezhetők, szórót, sózót csak a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt elhelyezni. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.
- A kezelési egységben található vizes élőhelyek környezetében kizárólag acélsörét használata javasolt, valamint fokozottan védett faj megjelenése esetén a vízivad-vadászat időbeli és térbeli korlátozása javasolt.

*Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok*a) Kötelezően betartandó előírások:

Natura 2000 kijelölés alatt álló gyepterületek esetében az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet, a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló törvény végrehajtásáról szóló 79/2004 (V. 4.) FVM rendelet, valamint a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18.) Kormányrendelet előírásait kell betartani.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	A kezelési egységre vonatkozó előírások
GY01	Felülvetés nem megengedett.
GY02	Vegyszeres gyomirtás nem megengedett.
GY10	Tárcsázás nem megengedett.
GY11	Hengerezés nem megengedett.
GY12	Gyepszellőztetés nem megengedett.
GY13	Kiszántás nem megengedett.
GY14	Felázott talajon mindennemű munkavégzés tilos.

GY22	Legeltetéssel és/vagy kaszálással történő hasznosítás.
GY28	A gyepek cserjésedését meg kell akadályozni, azonban a szórtan jelentkező őshonos cserjék megőrzésére törekedni kell. <i>Megjegyzés: a jelölőnek javasolt sárga gyapjasszövő (Eriogaster catax) életmenete indokolja.</i>
GY29	Cserjeirtás csak szeptember 1. és február 28. közötti időszakban lehetséges.
GY30	A természetes gyepekben őshonos méretes fák (30 cm törzsátmérő felett) és a vadgyümölcsök (törzsátmérő megjelölése nélkül) megőrzése kötelező.
GY31	A cserjeirtás megkezdésének időpontját legalább 5 nappal korábban írásban a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságnak be kell jelenteni, valamint a meghagyásra szánt cserjéket, cserjefoltokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni kell.
GY41	Legeltetési sűrűség 0,2-1,0 állategység/ha.
GY64	Kaszáló sarjülegeltetését a kaszálás napjától számított 30 napon belül megkezdeni tilos.
GY67	Legeltethető állatfaj: szarvasmarhafélék.
GY68	Legeltethető állatfaj: juh.
GY72	Kaszálás június 15. után lehetséges.
GY80	A gyepeket évente csak egyszer lehet kaszálni.
GY91	Mozaikos kaszálás folytatása, egybefüggő kaszált terület nem haladhatja meg az 5 ha-t, vagy a terület 30%-át. A kaszálások között legalább 1 hétnél többet kell tölteni.
GY99	A kaszátlan területet évente más helyen kell kialakítani.
GY103	Fokozottan védett földön fészkelő madárfaj fészékének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve a kaszálást azonnal be kell fejezni és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot és javaslata alapján a talált fészkek körül 0,5-1 hektáros védőterületet kell kialakítani.
GY112	Tisztító kaszálás, szárazzás szeptember 1. után kezdhető meg, amely alól kivételt képez július 15-ei dátummal az inváziós növényfajok konkrét állományait érintő kaszálás és szárazzás.
GY116	A területen trágyadepónia, széna és szalmakazlak elhelyezése tilos.
GY117	Éjszakázó helyek és ideiglenes karámpok és jószágállások helyét a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetni szükséges.
VA01	Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

7. táblázat: A KE2 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

A gyepek cserjementesítése természetvédelmi cél, de a gyepekben szórványosan meg kell őrizni facsoportokat, cserjés foltokat a jelölő élőhelyek (Síksági pannon löszyepek (6250)*, Pannon homoki gyepek (6260)*, *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) és Sík- és dombvidéki kaszálórét (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) (6510)) változatosabbá tétele érdekében. Javasolt azonban a túlzottan cserjésedő, erdősödő területek gyeppé alakítása, helyreállítva ezzel a jelölő gyeptársulásokat, megőrizve azok kiterjedését.

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú ősziróza (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az előírások betartása ideális feltételeket teremt a jelölő élőhelyek (Pannon homoki gyepek (6260)*, *Cnidion dubii* folyóvölgyeinek mocsárrétjei (6440) és Sík- és dombvidéki kaszálórét (Alopecurus pratensis, Sanguisorba officinalis) (6510)) fennmaradása, illetve kiterjedésének megőrzése érdekében. A meghatározott legelő állategység, valamint a megfelelő időintervallumban, a gyepek talajának száradása után végzett legeltetés, illetve kaszálás és a

megfelelő módon végzett cserjeirtás biztosítja a gyepterület megfelelő állapotát, mind az alul-, mind a túlhasznosítást kizárja. Az inváziós fajok terjedése a jelölő élőhely degradálását, megsemmisülését okozhatja. A jelölő élőhelyek kiterjedése az intézkedések által nem csökken. A javasolt kezelések a jelölő faj vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*), valamint a jelölőnek javasolt nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) és sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) állományának fennmaradását is biztosítják. A túltartott vadállomány taposásával, túráásával a jelölő élőhelyeket károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt.

3. Kezelési egység kódja, neve:

KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek

Kezelési egység meghatározása:

Jellemzően a folyót, illetve a holtágakat kísérő, kisebb mértékben elszórtan megtalálható, őshonos fajok alkotta erdők tartoznak ide. Ezen állományok nagy része üzemtervezett.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: J1a – Fűzlápok
 - J2 – Láp- és mocsárerdők
 - J3 – Folyómenti bokorfüzesek
 - J4 – Fűz-nyár ártéri erdők
 - J6 – Keményfás ártéri erdők
 - P1 – Őshonos fafajú fiatalosok
 - P2a – Üde és nedves cserjések
 - P2b – Galagonyás-kökényes-borókás száraz cserjések
 - P3 – Újonnan létrehozott, őshonos vagy idegenhonos fafajú fiatal erdősítés
 - P45 – Fáslegelők, fás kaszálók, legelőerdők, gesztenyeligetek
 - RA – Őshonos fafajú facsoportok, fasorok, erdősávok
 - RB – Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdő
 - RC – Őshonos fafajú puhafás jellegtelen vagy pionír erdő
- Natura 2000 élőhelytípus:
 - Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)*
 - Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

A kezelési egységben elsődleges kezelési cél erdőtervezett területeken az állományok őshonos fajokkal történő felújítása, a nem erdőtervezett területeken az idegenhonos fa- és cserjefajoktól történő mentesítés.

Több üzemtervezett erdőrészlet is érintett, ezeket javasolt fokozatosan vágáskor nélküli erdőkké sorolni, majd távlati célként a művelés és üzemtervezés alól kivonni.

Cserjésedett területek kezelése:

- A cserjésedett területeket részben gyepké javasolt alakítani, részben cserjésként, illetve erdősödő területekként javasolt megtartani. A konkrét területlehatárolásokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szükséges megtenni, figyelembe véve a jelölő, illetve jelölőnek javasolt (különösen a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)) fajok előfordulásait, élőhelyigényét.

Erdőgazdálkodás:

- Továbbra sem javasolt a jelenleg nem üzemtervezett ligeterdő-foltokat az üzemtervezésbe bevonni.
- Üzemtervezett ligeterdők esetében véghasználat nem javasolt. Vágáskor nélküli besorolás javasolt. Elsődleges feladat a folyamatos erdőborítás/árnyékolás biztosítása.
- A sikertelenül fásított állományok további fásítása nem javasolt.
- Fakitermelés a jelölő élőhely védelme érdekében csak november 1. és február 28. között végezhető.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területről történő eltávolítása. Ez az őshonos állományok felújulása mellett a kezelési egység környezetében található gyepes jelölő élőhelyek védelme érdekében is fontos (a vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek elhelyezhetők, szórót, szótot csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt elhelyezni. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.

Vízgazdálkodás:

- Az élőhelyek ökológiai vízigényét biztosítani kell. Nem engedélyezhető a területre jutó csapadék mesterséges elvezetése, a vízellátást biztosító vízfolyás mederrendezése, ha az az élőhelyet károsíthatja.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**a) Kötelezően betartandó előírások:**

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, illetve az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezik a kötelezően betartandó előírásokról.

Irányadó az 571. számú Romhányi Körzet Erdőterve (érvényes: 2005. január 1. – 2014. december 31.), a Kemencei Erdőtervezési Körzet Körzeti Erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) és a Litke-Kisterenyei Erdészeti tervezési Körzet második erdőterve (érvényes: 2008. január 1. – 2017. december 31.).

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

E01	A Natura 2000 elsődleges rendeltetés átvezetése a jelölő fajok és élőhelyek szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bíró területek esetében.
E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, száraló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
E16	A gyérítések és véghasználatok során legalább 5 m ³ /ha álló és/vagy fekvő holtfa jelenlétének biztosítása.

E18	A ritka fajhoz tartozó, vagy odvas, vagy böhöncös, vagy idős vagy más okból értékes faegyedek kijelölése és megőrzése az elő- és véghasználatok során.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok teljeskörű kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkeinek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E24	Az erdőrészekben belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E39	A mikroélőhelyek fenntartása.
E47	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusal.
E70	<p>Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
E80	Meghatározott erdőrészekben az élőhelyek és fajok védelme érdekében időbeli korlátozás alkalmazása.
E81	Faanyag közelítése csak fagyott vagy száraz talajon.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.

8. táblázat: A KE3 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagnyír (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni.

A kezelési egység vízviszonyait a természetes vízjáráshoz hasonlóvá szükséges alakítani, ennek érdekében megfelelő vízszabályozó műtárgyak kialakítása javasolt.

A cserjésedett területeket részben gyepké javasolt alakítani, részben cserjésként, illetve erdősödő területekként javasolt megtartani. A konkrét területlehatárolásokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szükséges megtenni, figyelembe véve a jelölő, illetve jelölőnek javasolt (különösen a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)) előfordulásait, élőhelyigényét.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési javaslatok a tájidegen, inváziós fajok területről történő kiszorításával biztosítják az őshonos Natura jelölő állományok (Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)* és Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*, *Fraxinus excelsior* vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)) fennmaradását, regenerációját. Az elő- és véghasználatok kíméletes végzése a Natura jelölő állományok természetessége szempontjából kiemelkedő fontosságú. Az intenzív használatok hosszabb távon a természeti állapot degradációjával járnának. Az extenzív erdőgazdálkodás, vagy a be nem avatkozás megfelelő élőhelyek kialakulását (holt/elhaló fák) biztosítja a jelölő denevérfajok (nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), hosszúszárnnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)), valamint a jelölőnek javasolt csíkos medvelepke (*Euplagia quadripunctaria*)* számára. Az erdőszegélyek megtartása a jelölőnek javasolt sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) fennmaradását biztosítja. A túltartott vadállomány taposásával, túráásával a jelölő élőhelyet károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük csak a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt.

4. *Kezelési egység kódja, neve:*

KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek

Kezelési egység meghatározása:

Ebbe a kezelési egységbe a teljes területen elszórtan, viszonylag kis kiterjedésben megtalálható, idegenhonos fajokból álló állományok (főként nemesnyarasok) tartoznak. Zömében üzemtervezett erdőrészek.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: P2c – Idegenhonos cserje vagy japánkeserűfű fajok uralta állományok
- RDb – Őshonos lombos fafajokkal elegyes idegenhonos lombos és vegyes erdők
- S1 – Ültetett akácosok
- S2 – Nemes nyarasok
- S3 – Egyéb ültetett tájidegen lombos erdők
- S4 – Ültetett erdei- és feketefenyvesek
- S6 – Nem őshonos fafajok spontán állományai
- S7 – Nem őshonos fajú ültetett facsoportok, erdősávok és fasorok

- Natura 2000 élőhelytípus: A kezelési egység nem érint jelölő élőhelyet.

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

Ezen állományok esetében a távlati célkitűzés az idegenhonos fafajok eltávolítása, őshonos fajokkal történő felújítás, majd a természetkímélő erdőgazdálkodás, természetszerű erdő kialakítása. A későbbiekben csak az esetlegesen újra megjelenő idegenhonos fajok eltávolítása javasolt. Ütemezés szerint a természetszerű erdőkkel érintkező, valamint a gyepeket veszélyeztető állományokkal javasolt kezdeni az átalakítást.

Erdőgazdálkodás:

- A sikertelenül fásított állományok további fásítása nem javasolt.
- A védett és fokozottan védett madarak (pl. vörös vércse (*Falco tinnunculus*)) fészket tartó fákat véghasználat során megtartani szükséges.
- Fakitermelés csak vegetációs időn kívül végezhető.
- Idegenhonos állomány őshonossá történő alakításánál javasolt a tarvágás maximális méretének a természetvédelmi szempontokkal még összeegyeztethető mértékű megemlése annak érdekében, hogy lerövidíthető legyen az átalakítás hossza.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területről történő eltávolítása. Ez az őshonos állományok felújulása mellett a kezelési egység környezetében található gyepes jelölő élőhelyek védelme érdekében is fontos (a vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek elhelyezhetők, szórót, sózót csak a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt elhelyezni. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások:

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény, illetve az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény rendelkezik a kötelezően betartandó előírásokról. Irányadó az 571. számú Romhányi Körzet Erdőterve (érvényes: 2005. január 1. – 2014. december 31.), a Kemencei Erdőtervezési Körzet Körzeti Erdőterve (érvényes: 2012. január 1. – 2021. december 31.) és a Litke-Kisterenyei Erdészeti tervezési Körzet második erdőterve (érvényes: 2008. január 1. – 2017. december 31.).

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

E03	A körzeti erdőtervezés során – a közösségi jelentőségű élőhelyek vagy fajok megőrzése érdekében – az erdőterület erre alkalmas erdőrészeiben a folyamatos erdőborítást biztosító átalakító, szálaló vagy faanyagtermelést nem szolgáló üzemmódra való áttérés.
E05	Erdészeti szempontból tájidegen fafajok erdőtelepítésben való alkalmazásának mellőzése.
E19	Az elő- és véghasználatok során az előzetesen meghatározott fa-, illetve cserjefajok teljeskörű kímélete.
E20	Fokozottan védett jelölő madárfaj fészkeknek (madárfajtól függően meghatározott) körzetében fészkelési időszakban az erdőgazdálkodási tevékenység korlátozása.
E24	Az erdőrészekben belül el nem különített tisztás, cserjés folt, víztestek kijelölése és háborítatlanságának biztosítása.
E26	Az előhasználatok során az elegyfa fajok alsó és felső lombkorona szintben hagyása, fenntartása, lehetőség szerint a természetes erdőtársulásra/közösségi jelentőségű élőhelyre jellemző összetételben, mennyiségben

	és többé-kevésbé egyenletes eloszlásban.
E29	A vegyes összetételű faállományokban a nevelővágások során az idegenhonos fafajok eltávolítása.
E39	A mikroélőhelyek fenntartása.
E47	Az erdő talajának megóvása érdekében a teljes talaj-előkészítés elhagyása.
E50	A vágásterületen történő égetés mellőzése.
E51	Felújítás táj- és termőhelyhonos fafajokkal, illetve faállomány típusal.
E65	Intenzíven terjedő idegenhonos fafaj felújításokban történő alkalmazásának teljes körű mellőzése.
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fafajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E70	<p>Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
E81	Faanyag közelítése csak fagyott vagy száraz talajon.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni.

9. táblázat: A KE4 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Amennyiben mutatkozik rá gazdálkodói szándék, az idegenhonos fafajú erdő-állományok őshonossá történő átalakítása természetvédelmi szempontból támogatandó, elsősorban a jelölő élőhelyekkel érintkező erdőrészekben.

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni.

Kezelési javaslatok indoklása:

A kezelési javaslatok a tájidegen, inváziós fajok területről történő kiszorításával biztosíthatják a környező Natura jelölő állományok (Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)* és Keményfás ligeterdők nagy folyók mentén *Quercus robur*, *Ulmus laevis* és *Ulmus minor*,

Fraxinus excelsior vagy *Fraxinus angustifolia* fajokkal (*Ulmion minoris*) (91F0)) megőrzését és a környező gyepes és vizes élőhelyek (Pannon homoki gyepes (6260)*, Folyóvölgyek *Cnidion dubii*hoz tartozó mocsárrétjei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230)) fennmaradását. Az extenzív erdőgazdálkodás, az idegenhonos állományok őshonossá történő alakítása megfelelő élőhelyek kialakulását (holt/elhaló fák) biztosítja a jelölő denevérfajok (nyugati pizsedenevér (*Barbastella barbastellus*), hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)), valamint a jelölőnek javasolt csíkos medvelepke (*Euplagia quadripunctaria*)* számára. Az erdőszegélyek megtartása/kialakítása a jelölőnek javasolt sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) fennmaradását biztosítja. A túltartott vadállomány taposásával, túrásával a környező jelölő élőhelyeket károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük csak a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetve javasolt.

5. Kezelési egység kódja, neve:

KE5: Szántóterületek

Kezelési egység meghatározása:

Ebbe a kezelési egységbe a főként az Alsó-Ipoly-völgy területén, a Tésa és Szob közötti terület egységben található, jellemzően intenzíven művelt szántóföldi kultúrák, bogyós gyümölcsültetvények, valamint parlagok tartoznak.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: T1 – Egyéves, intenzív szántóföldi kultúrák
T5 – Vetett gyepesek, füves sportpályák
T6 – Extenzív szántók
T7 – Intenzív szőlők, gyümölcsösök és bogyós ültetvények
T10 – Fiatal parlag és ugar
- Natura 2000 élőhelytípus: A kezelési egység nem érint jelölő élőhelyet.

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

A kezelési egységhez tartozó területek kiterjedése az Ipoly-völgye Natura 2000 területen belül az Ipoly alsó- és középső szakasza mentén lényegesen eltér. Míg a Natura 2000 terület Ipoly alsó szakaszához tartozó terület egységében (Szob és Tésa között) jelentős az agrár élőhelyek aránya, addig az Ipoly középső szakaszához tartozó terület egységében (Hont és Balassagyarmat között) az agrár élőhelyek aránya elenyésző. E területek esetében egyelőre a reális kezelési cél a vegyszerhasználat minél alacsonyabb mértékűre történő visszaszorítása, távlati cél pedig a gyepterületgazdálkodásra történő áttérés. A területről történő vízelvezetés, drénezés semmiképpen nem javasolt.

Amennyiben gyepes állnak helyre, azok későbbi legeltetése javasolt.

- A területet rendszeresen látogató, védett ragadozó madárfajok (pl. vörös vércse (*Falco tinnunculus*)) védelme érdekében rágcsálóirtó szerek alkalmazása nem javasolt.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területről történő eltávolítása. Ez az őshonos állományok felújulása mellett a kezelési egység környezetében található gyeves jelölő élőhelyek védelme érdekében is fontos (a vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek elhelyezhetők, szórót, szózt a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés után javasolt elhelyezni. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok**a) Kötelezően betartandó előírások:**

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendelet előírásai kötelezőek. A Natura 2000 területekre vonatkozó gazdálkodási jellegű kötelező előírások és korlátozások a fenntartási terv elfogadásának időpontjában a kezelési egység szántóföldi élőhelytípusaira nincsenek. Az esetleges élőhelyrekonstrukció keretében helyreállítható gyepek esetén kötelezően betartandó előírásként a Natura 2000 gyepterületek fenntartásának földhasználati szabályairól szóló 269/2007. (X. 18) Kormányrendelet előírásait kell betartani. A szántóterületeken egységesen alkalmazandók a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény rendelkezései.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

SZ01	Napnyugtától napkeltéig gépi munkavégzés tilos.
SZ04	Pillangósok esetén természetkímélő kaszálás, vadriasztó lánc használata kötelező.
SZ05	Évelő szálás pillangós takarmánynövények betakarítása esetén minden kaszáláskor táblánként legalább 5%, de legfeljebb 10% kaszálatlan területet kell hagyni.
SZ07	Fokozottan védett, földön fészkelő madárfaj fészkének, fiókáinak megtalálása esetén a betakarítást, illetve kaszálást azonnal abba kell hagyni, és haladéktalanul értesíteni kell a működési terület szerinti nemzeti park igazgatóságot. A gazdálkodó értesítésétől számított 3 munkanapon belül az igazgatóság köteles a gazdálkodót a kaszálásra, illetve betakarításra vonatkozó feltételekről tájékoztatni. Amennyiben a megadott határidőn belül nem érkezik válasz, akkor a megkezdett munkavégzés a többi előírás figyelembevételével folytatható.
SZ17	Természetközeli állapotú erdőtervi jellel ellátott láperdő és keményfás ligeterdő, illetve vizes élőhely szélétől számított 50 m-es sávban szántóföldi növénytermesztés során kemikáliák és bioregulátorok nem alkalmazhatók.
SZ19	Kizárólag környezetkímélő besorolású növényvédő szerek alkalmazása engedélyezett.
SZ20	Kártevők elleni védekezés kizárólag szelektív szerekkel lehetséges.
SZ21	Légi kivitelezésű növényvédelem és tápanyag-utánpótlás tilos.
SZ22	Rágeszélő szerek és talajfertőtlenítő szerek alkalmazása tilos.
SZ24	Totális gyomirtó szerek használata nem engedélyezhető a területen.
SZ27	Vegyszer gyomirtás tilos, kivéve az özönnövények mechanikus irtását kiegészítő vegyszeres kezelést.
SZ37	Tápanyag-utánpótlást csak szerves trágyával lehet végezni.
SZ43	Fás szárú és lágyszárú energetikai ültetvény telepítése tilos.
SZ46	Melioráció tilos.
SZ48	Drénezés tilos.

SZ49	Az időszakos- és állandó vízállások körül 3 méteres szegélyben talajművelés nem végezhető.
SZ51	Szántó vizes élőhelyé alakítása spontán gyepesedéssel.
SZ52	Szántó füves élőhelyé alakítása gyeptelepítéssel.
SZ54	Szántó füves élőhelyé alakítása, későbbi kezelés nélküli spontán felhagyással, kivéve az inváziós növényfajok irtását.
SZ55	Szántó füves élőhelyé alakítása, lucerna kultúrát követő spontán gyepesedéssel.
SZ67	Természetbarát gyepesítés, termőhelytől függően üde rét vagy száraz gyep kialakulásának elősegítése. Tájédegen magkeverék használata tilos, csak a termőhelyre jellemző őshonos fajok vethetők.
SZ74	Őshonos fajokból álló fasorok, facsoportok, szoliter fák, cserjefoltok telepítése.
VA01	Szóró, szóó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.
VA02	A terület egészén a vadlétszámot olyan szintre kell csökkenteni, hogy az a felújítások sikerességét kerítés hiányában se veszélyeztesse. Ameddig a vadállomány nagysága nem éri el azt a szintet, hogy kerítés nélkül is biztosítható legyen a felújítás sikeressége, addig a felújítás területét lehetőség szerint be kell keríteni. <i>Megjegyzés: Az SZ74-es előírás-javaslat alkalmazása esetén.</i>

10. táblázat: A KE5 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Amennyiben mutatkozik rá gazdálkodói szándék, a szántóterületek visszagyepesítése természetvédelmi szempontból támogatandó, elsősorban a jelölő élőhelyekkel érintkező területeken.

- Visszagyepesítéskor javasolt a szénaráhordás módszerét alkalmazni: a környéken, termésérés előtt pár nappal gyűjtött szénát a gyepesítendő területre rá kell hordani. A megérő és kipergő magvak csírázni tudnak, a területen maradó széna pedig árnyékoló hatása révén véd a gyomosodástól.
- A mezővédő erdősávok telepítése általános természetvédelmi szempontból javasolt. A tájat változatosabbá teszi és egyben védi a szántóterületeket a széleróziótól.

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni.

Kezelési javaslatok indoklása:

A különböző vegyszerhasználati korlátozás-javaslatok a környező jelölő élőhelyek (Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150), Folyóvölgyek *Cnidion dubi*hoz tartozó mocsárrétegei (6440), Sík- és dombvidéki kaszálórétek (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510), Mészkedvelő üde láp- és sásrétek (7230) és Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)*) védelmében fontosak, ugyanis a bemosódó műtrágyák, illetve vegyszerek károsítják a gyepeket, vízhez kötődő erdőtársulásokat és vizes élőhelyeket, gyomosodás indul meg, illetve ezáltal könnyebben megtelepednek az inváziós növényfajok. Ezen kívül a vegyszerek károsak lehetnek a területeket látogató jelölő denevérfajokra (nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*), hosszúsárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)), valamint a bemosódás következtében a környező vizes élőhelyekben tenyésző jelölő puhatestű-, rovar-, hal-, kétéltű- és hüllőfajokra (díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*),

sávós bődöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), *Petényimárna* (*Barbus meridionalis*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*)) is. Az előírás-javaslatok másik csoportja rekonstrukciós jellegű: ott, ahol nem kiemelkedően gazdaságos a mezőgazdasági termelés, a gyepterület növelése érdekében és idővel, hosszú távon a jelölő élőhelyek kiterjedésének növekedése érdekében javasoljuk a szántók visszagyepesítését (például a vízállásos területeken). Hosszú távon a kJT-n található szántóterületek visszagyepesítése az egykor ott feltehetően megtalálható jelölő élőhelyek újbóli megjelenését segíti elő. A túltartott vadállomány taposásával, túrásával a környező jelölő élőhelyeket károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyen javasolt.

6. Kezelési egység kódja, neve:

KE6: Folyó- és állóvizek vízteste

Kezelési egység meghatározása:

A kezelési egységben a folyóvizet maga az Ipoly folyó, valamint az Ipolyba torkolló patakok, valamint a nagyobb, stabilan nyílt vízfelületű, lefűződött holtágak képviselik.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: U8 – Folyóvizek
U9 – Állóvizek
U9xAc – Állóvizek és Álló- és lassan áramló vizek hínárnövényzetének hibrid-kategóriája
- Natura 2000 élőhelytípus: - Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150)

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

Az Ipoly folyó esetén távlati kezelési cél a folyómeder további erőteljes bemélyülésének megakadályozása, illetve lehetőségek szerint a fenti folyamat visszafordítása. Ennek megfelelően az Ipoly folyó mederkostrása nem kívánatos. Az állóvizek közül a holtágakban a halászati-horgászati tevékenység nem kívánatos.

Vadgazdálkodás:

- Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területéről történő eltávolítása. Ez különösen a kezelési egység környezetében található jelölő élőhely védelme érdekében fontos (a vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).
- A kezelési egységben magaslesek elhelyezhetők, szórót, sózót azonban nem javasolt elhelyezni. Vadföldek kialakítása, vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett. Mesterségesen kialakított dagonyák létrehozását kerülni kell.

- A kezelési egységben található vizes élőhelyek környezetében kizárólag acélsörét használata javasolt, valamint fokozottan védett faj megjelenése esetén a vízivad-vadászat időbeli és térbeli korlátozása javasolt.

Vízgazdálkodás:

- A vízhez kötődő élőhelyek vízellátottságának biztosítása szükséges, a területről a vízelvezetés nem javasolt.
- Az Ipoly folyó medermorfológiai változatosságát meg kell őrizni. Különös értéket képviselnek a zátonyok, a gázlók, az alámosott partok.
- A meder parti zónájának időszakos árnyékoltságát biztosítani kell, így a parti fákat, illetve a parton felnövekvő újulatot meg kell őrizni.
- A jelenlegi duzzasztóművek mellé szakszerűen kialakított hallépcsők létesítése szükséges. Jelenleg ilyen csak Tésán és Ipolytölgyesen van. A hallépcsők fenntartási munkálatairól gondoskodni kell.
- Újabb duzzasztóművek létesítése a természeti állapot további romlásához vezet. Ez alól – megfelelő tervezés és kivitelezés esetén – kivételt képezhetnek azok a műtárgyak, amelyek elsődleges célja a meder süllyedésének korlátozása, ugyanakkor a hossz irányú átjárhatóságot nem gátolja, az áramlási viszonyokat csak kismértékben változtatja meg, a folyóvízi életteret nem alakítja állóvízi élettérré.
- A meder kotrását el kell kerülni, ahol kiemelt közérdek miatt a kotrás elkerülhetetlen, ott azt a telelési és az ívási időszakon kívül, azaz augusztus 1. és október 30. között kell megvalósítani.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások:

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendeleten kívül a nagyvízi meder, a parti sáv, a vízjárta és a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról, hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 83/2014. (III. 14.) Kormányrendelet, valamint a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló törvény végrehajtásáról szóló 79/2004 (V. 4.) FVM rendeletben foglalt előírások betartása kötelező.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

V01	A területen, a növényvédelmet kizárólag vizekre és vízben élő szervezetekre nem veszélyes minőségű anyagokkal és kizárólag inváziós növényfajok irtása céljából lehet végezni.
V09	Felszíni vizekből történő öntözés csak az illetékes hatóság engedélye alapján lehetséges.
V14	A vízi növényzet és a part menti növényzet irtása (vágás, nádégetés, cserjék kivágása) tilos.
V19	Idegenhonos halfajok visszaszorítása kötelező, idegenhonos halfaj telepítése tilos.
V25	Horgászvízként és halastóként hasznosítani tilos. <i>Megjegyzés: Az állóvizek közül a holtágakban a halászati-horgászati tevékenység nem kívánatos.</i>
V55	Nádgazdálkodás a területen tilos.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett: <ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember.

	<ul style="list-style-type: none"> • Alkalmazás – a fás szárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
VA03	A területen szóró, vadetető, szóó nem létesíthető.

11. táblázat: A KE6 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az egykori holtágak vízellátásának biztosítását célzó bármilyen, kizárólag természetvédelmi célokat szolgáló élőhelyrekonstrukciós tevékenység támogatható. Az Ipoly vízjárásának és meder-bevágódásának természetkímélő módszerekkel történő kezelése, valamint az oldalirányú kapcsolatok (a folyó és egykori ágai között) erősítése, rekonstrukciója javasolt.

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni. A kezelési egységben a vizes élőhelyek területén az idegenhonos hal- és rákfajok (géb-fajok (*Neogobius spp.*) és cifra rák (*Orconectes limosus*)) állományának csökkentése is szükséges, bár ennek kidolgozott módszertana jelenleg nincs.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fajok lehetőség szerinti minél teljesebb körű eltávolítása a jelölő élőhely (Természetes eutróf tavak *Magnopotamion* vagy *Hydrocharition* növényzettel (3150)) fajkészletének megőrzése érdekében fontos cél, mivel az inváziós fajok terjedése a környező jelölő élőhely degradálását, megsemmisülését okozhatná. Egyéb kezelés ezen önfenntartó, vagy spontán szukcesszióval érintett területeken nem szükséges, a jelölő díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*), erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*), sávós bödöncsiga (*Theodoxus transversalis*), tompa folyamkagyló (*Unio crassus*), Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), homoki küllő (*Gobio kessleri*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*), mocsári teknős (*Emys orbicularis*), vöröshasú unka (*Bombina bombina*), dunai tarajosgöte (*Triturus dobrogicus*) populációk érintetlen „magterületeként” szolgálhat a terület. A vízi és vízparti növényzet eltávolítása az említett jelölő fajok életmódja (többségük szaporodásuk, vagy táplálkozásuk folytán kötődik ezekhez a növényekhez), valamint árnyékoló hatása miatt nem javasolt. A túltartott vadállomány taposásával, túrásával a környező jelölő élőhelyet károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük nem javasolt.

7. *Kezelési egység kódja, neve:*
KE7: Mesterséges élőhelyek

Kezelési egység meghatározása:

A kJT területén kis kiterjedésben, elszórta, apróbb foltokban megtalálható, rontott vagy roncsolt élőhelyek, valamint az út- és vasúthálózat tartozik ebbe a kezelési egységbe.

Kezelési egység megfeleltetése/Érintettség vizsgálata:

Érintett élőhelytípusok:

- ÁNÉR-kód: U4 – Telephelyek, roncssterületek, hulladéklerakók
U7 – Homok-, agyag-, tőzeg- és kavicsbányák, digó- és kubikgödrök, mesterséges löszfalak
U10 – Tanyák, családi gazdaságok
U11 – Út- és vasúthálózat
- Natura 2000 élőhelytípus: A kezelési egység nem érint jelölő élőhelyet.

Gazdálkodáshoz köthető általános javaslatok:

E területek esetén elsősorban terjeszkedésük megakadályozása fogalmazható meg kezelési célként, valamint – felhagyott tevékenység esetén (pl. U4, U7 esetén lehet ilyen) – a terület rekultivációja. Ebben a kezelési egységben reális cél a fenti élőhelyek további kiterjedésének megakadályozása. A területegységeken csak olyan funkciók és létesítmények elhelyezését javasoljuk, amelyek a szomszédos élőhelyek és az azokon található értékes fajok fennmaradását nem veszélyeztetik.

Vadgazdálkodási szempontból a legfontosabb elérendő cél a nagyvadállomány nagyságának visszaszorítása, természetvédelmi kárt nem okozó szintre csökkentése, valamint a tájidegen vadaknak a területről történő eltávolítása. Ez különösen a kezelési egység környezetében található gyepek jelölő élőhelyek védelme érdekében fontos (az szántóterületeken táplálkozó, valamint onnan a környező gyepekre is táplálkozni járó vaddisznó (*Sus scrofa*) a túrással sokszor károsítja ezeket).

A területen magaslesek elhelyezhetők, szórót, szót a kezelési egység területén a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal történt egyeztetés után javasolt elhelyezni. Vadföldeket nem javasolt kialakítani. Vad kibocsátás és meglévő zárt téri vadtartás nem megengedett.

Gazdálkodáshoz köthető, támogatási rendszerbe illeszthető kezelési előírás-javaslatok

a) Kötelezően betartandó előírások:

Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekről szóló 275/2004. (X. 8.) Kormányrendeleten kívül a kezelési egységre nem vonatkozik egyéb kötelezően betartandó előírás.

b) Önkéntesen vállalható előírás-javaslatok:

Kód	A kezelési egységre vonatkozó előírás-javaslatok
E69	A környező gyepterületek védelme érdekében az erdészeti tájidegen fajok alkotta állományok terjeszkedésének megakadályozása.
E70	Az intenzíven terjedő növényfajok elleni vegyszer használata a következő előírások mellett:

	<ul style="list-style-type: none"> • Az ellenőrizhetőség biztosítása érdekében a vegyszerbe minden esetben színező anyag keverése. • Javasolt alkalmazási idő: lágyszárú: május-június, faszárú: augusztus-szeptember. • Alkalmazás – a faszárú fajok visszaszorítása érdekében – kéregre kenéssel, tuskóecseteléssel, fainjektálással, nem légi úton történő permetezéssel, ártéren – a gyalogakác kivételével – fainjektálással. • Az alkalmazható szerek lehetőleg környezetbarát, gyorsan felszívódó hatóanyagúak, szelektív kijuttatásra alkalmasak legyenek, melyek levélen vagy kambiumon keresztül felszívódnak és a növény sarjadásmentes irtását biztosítják. • Csak erdészeti felhasználásra is engedélyezett készítményeket lehet alkalmazni az engedélyokiratban foglalt módon, az egyéb vonatkozó jogszabályi előírások betartásával, a kijuttatáshoz szükséges hatósági engedélyek birtokában. • Megfelelő vastagságú egyedek esetében injektálás, kéreghántás vagy levágás után a vágásfelület pontpermetezése, illetve kenése útján alkalmazható vegyszer. • Vékonyabb egyedek, illetve korábbi kezelés után kihajtó sarjak esetében alkalmazható levélen felszívódó gyomirtó, de csak csöppenésmentes kijuttatással.
VA01	Szóró, szózó vagy etetőhely a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyszínen alakítható ki.

12. táblázat: A KE7 kezelési egységre vonatkozó önkéntesen vállalható előírás-javaslatok

Élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok

Az idegenhonos inváziós fajok (gyalogakác (*Amorpha fruticosa*), zöldjuhar (*Acer negundo*), aranyvessző-fajok (*Solidago ssp.*), selyemkóró (*Asclepias syriaca*), parlagfű (*Ambrosia artemisiifolia*), kisvirágú őszirózsa (*Aster lanceolatus*)) megjelenése esetén azok eltávolítását szükséges elvégezni.

Kezelési javaslatok indoklása:

Az inváziós fafajok eltávolítása segít megőrizni a szomszédos jelölő élőhelyeket (Pannon homoki gyepek (6260)*, Sík- és dombvidéki kaszálórét (*Alopecurus pratensis*, *Sanguisorba officinalis*) (6510), és Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőrös (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)*). A túltartott vadállomány taposásával, túrásával a környező jelölő élőhelyeket károsíthatja, ezért szükséges a megfelelő szinten tartása. A vadat vonzó létesítmények lokálisan gyomosító hatásúak, ezért elhelyezésük a működési területével érintett nemzeti park igazgatósággal egyeztetett helyen javasolt.

3.2.2. Élőhelyrekonstrukció és élőhelyfejlesztés

- Az Ipoly-völgye Natura 2000 területen számos vizes élőhely esetén kínálkozik lehetőség a természetességi állapot javítására rehabilitációval, rekonstrukcióval, főként a Középső Ipoly-völgyben. Vizes élőhelyek helyreállítását, illetve új élőhelyek kialakítását célszerű úgy tervezni, hogy azok működőképes ökológiai hálózatot alkossanak, az egyes fajok esetén ökológiai folyosó (folytonos folyosó, illetve ugródeszka) szerepet is betöltsenek. Különösen jó lehetőség van erre az Ipolyvecétől Hont-Parassapusztáig terjedő összefüggő, nagy kiterjedésű területen. Új vizes élőhelyek létrehozása, illetve meglévő holtágak rehabilitációja az Alsó-Ipoly-völgyben is nagy jelentőséggel bírhat a jelenleg egymástól többé-kevésbé izolált vizes élőhelyek közötti ökológiai kapcsolatok erősítésével. Vizes élőhelyek helyreállítására vonatkozó javaslatokat a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE2: Kaszálók és legelők, KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek, illetve a KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységekhez rendelt előírás-javaslatok tartalmazzák.

- A cserjésedett területeket részben gyepké javasolt alakítani, részben cserjésként, illetve erdősődő területekként javasolt megtartani. A konkrét területlehatárolásokat a működési terület szerinti nemzeti park igazgatósággal egyeztetve szükséges megtenni Cserjések kezelésére, illetve cserjeirtásra vonatkozó javaslatokat a KE2: Kaszálók és legelők és a KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek kezelési egységekhez rendelt előírás-javaslatok tartalmazznak.
- Az idegenhonos erdőállományok, facsoportok őshonosra történő lecserélése a jelölő élőhelyek veszélyeztetését csökkenti, azonban gazdálkodói szándék és hozzárendelt támogatás nélkül nem megvalósítható. Erre vonatkozó javaslatokat a KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek kezelési egység előírás-javaslatai tartalmazznak.
- A szántóterületek visszagyepesítése hosszútávú cél, azonban gazdálkodói szándék és hozzárendelt támogatás nélkül nem megvalósítható. A szántóterületek visszagyepesítése a jelölő gyepek élőhelyek arányát növelheti. Szántók visszagyepesítésére vonatkozó előírás-javaslatokat a KE5: Szántóterületek kezelési egység előírás-javaslatai tartalmazznak.
- Minden kezelési egység területéről az inváziós fajok eltávolítása javasolt. Erre vonatkozó javaslatokat a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE2: Kaszálók és legelők, KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek, KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek, KE5: Szántóterületek, KE6: Folyó- és állóvizek vízteste és KE7: Mesterséges élőhelyek kezelési egységekhez rendelt előírás-javaslatok tartalmazznak.

3.2.3. Fajvédelmi intézkedések

A területen előforduló védett és közösségi jelentőségű fajokkal kapcsolatosan a fajvédelmi intézkedések élőhely kezelési jellegűek, így beépültek a kezelési egységekre megfogalmazott javaslatok közé. Ennél fogva a kezelési egységekre vonatkozó előírás-javaslatok révén az itt előforduló védett és közösségi jelentőségű fajok fennmaradása biztosított. Ennek megfelelően ebben a fejezetben csak a valóban külön fajvédelmi intézkedéseket igénylő fajokat ismertetjük.

Sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*)

A faj hagyományos élőhelyein (cserjés erdőszegélyek) a fajvédelmi intézkedéseknek az erdőhasználatot kell érintenie. Mivel jelenleg a vágásos üzemmódú erdőgazdálkodás az elterjedt, a megfelelő erdőszegélyek biztosítása az erdészeti üzemtervezés része, a faj számára általában kedvezőtlen kimenettel. Csoportos, lékes, sávós felújító vágásos üzemmódban nagyobb valószínűséggel alakulna ki erdősült területeken is olyan élőhely hálózat, melyben a faj huzamosabb ideig fenn tudna maradni, a megnövekedő (bár csak átmenetileg fennmaradó) szegélyek miatt.

Az utóbbi időkből a hernyószámlálások kapcsán kiderült, hogy a faj tenyészése szempontjából kiemelkedően kedvező élőhelyi feltételeket biztosítanak a galagonyás-kökényes száraz cserjések. Ezekben a helyeken a legfontosabb védelmi intézkedés a cserjésedés kezdeti stádiumának biztosítása. Ki kell alakítani azokat a gazdálkodási formákat, amelyek a gyepek fenntartása mellett lehetővé teszik a szegélyeken, legelők sarkán lévő cserjesorok folyamatos megújulását.

Az agrárkörnyezetvédelmi támogatású területeken fontos bevonni a természetvédelmi szakembereket a szükséges beavatkozások és azok mértékének megállapítására, még mielőtt a gazdálkodót cserjeirtásra köteleznék. A mozaikos területek kialakítása, fenntartása, dinamikus változások elviselése, támogatása az ösztönzési rendszerben, a valós ökológiai értékek és Natura 2000 jelölő fajok védelme érdekében kell, hogy a fókuszban legyenek.

A gyepterületeken - főként az állandóan legeltetésre használt részeken - a faj fennmaradása érdekében (amennyiben ott a faj előfordulása bizonyítást nyert), az illetékes nemzeti park

szakembereinek, illetve általuk kijelölt szakemberek segítségével célszerű kijelölni a terület 5-10 %-át kitevő részen a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) számára alkalmas töviskes cserjést, a kaszálókön kijelölésre kerülő fennhagyandó területhez hasonlóan, ami a támogatásból nem kerül ki. A cserjés állapotának fenntartása a faj igényeihez kell alkalmazkodjon, vagyis 2-3 évente ki kell emelni a 2 m-t meghaladó méretű galagonyákat és vadkörteket, illetve egyéb cserjéket, a zárórást meg kell akadályozni és olyan mértékig visszazorítani a cserjéket, hogy a bokrok által elfoglalt terület 40-50 %-os borítottságnál semmiképp se legyen nagyobb (30 %-ig le lehet csökkenteni). A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE2: Kaszálók és legelők, KE3: Óshonos fajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fajok által dominált erdők és egyéb fás területek kezelési egységeknél jelennek meg.

Csíkos medvelepke (*Euplagia quadripunctaria*)*

A hegy- és dombvidéki populációk esetében a szegélyek, erdei tisztások kíméletével lehet hozzájárulni a fennmaradáshoz. A síkvidéki erdős területeken olyan erdőművelési módok megfelelőek, amik nem járnak teljes talaj-előkészítéssel, és amelyek során nem egyszerre, hanem fokozatosan (legalább 30-40 évre elnyújtva) kerül letermelésre a faj élőhelyéül szolgáló erdőréteg faállománya (pl. száraló vágás).

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE3: Óshonos fajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fajok által dominált erdők és egyéb fás területek kezelési egységeknél jelennek meg.

Nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*)

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) védelme érdekében szükséges a gyepterületek élőhelykímélő kezelése, különös tekintettel az üde és mérsékelt nedves gyepekre, sík- és hegyvidéki kaszálórétegekre. A nagy tűzlepke élőhelyeit javasolt kaszálással, vagy extenzív legeltetéssel hasznosítani, az üde, nagyobb produktumú kaszálórétegeken évi kétszeri, míg a soványabb, gyengébb minőségű gyepeken egyszeri kaszálással. A kétszer kaszált területeken az első kaszálást lehetőleg május 31-e előtt, de legkésőbb június 15-ig végezzék el, míg a második kaszálást augusztus második felére vagy szeptemberre időzítsék. A kaszálások során a nagy tűzlepke tápnövényeinek védelme és az imágók nektárforrásának biztosítása érdekében mindenképpen szükséges kaszátlan sávok (ún. búvósávok) vagy foltok meghagyása, amelyek az egyes kaszált parcellák területének minimum 5% de maximum 15%-át fedjék le. A kaszátlan sávok szélessége a szegélyhatás csökkentése érdekében mindig haladja meg a két métert, kaszátlan foltok fennhagyása esetén pedig területenként legalább két foltot célszerű fennhagyni. A gyomosodás elkerülése érdekében a kaszátlan sávokat-foltokat évente más területen kell kijelölni. A búvósávokat, kaszátlan foltokat az évente egyszer kaszált gyepeken is meg kell hagyni, ugyanis a júniusban vagy júliusban történő kaszálás a nagy tűzlepkét korai fejlődési szakaszban (hernyó, báb) éri, amikor a populáció sokkal sérülékenyebb. Legeltetés esetén javasolt az extenzív gyeptáplálásra előírt hektáronkénti 0,3-0,5 számosállat, és a mozaikos, adagoló legeltetés, különös figyelemmel a túllegeltetés és taposáskár elkerülésére.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) rendszeresen tenyészik a természetes és mesterséges vízfolyásokat, erdőszegélyeket illetve vonalas létesítményeket (utak, vasutak rézsúje, villanypászta stb.) követő gyepeken, magaskórós szegélytársulásokban is, ezért célszerű ezeket az élőhelyeket is (a lehetőségeknek megfelelően) kaszálással vagy legeltetéssel hasznosítani, a fenti javaslatok figyelembe vételével.

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) potenciális élőhelyeinek egy jelentős részét (ártéri legelők, felhagyott kaszálók) a behurcolt óriás aranyvessző (*Solidago gigantea*) inváziója veszélyezteti. Az óriás aranyvessző állományait azonban a fent ismertetett kezelések erősen visszaszorítják, elősegítve a gyepek regenerálódását, ezért a nagy tűzlepke populációinak védelme érdekében ezeket a felhagyott gyepeket újra kezelés alá kell vonni.”

A nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*) védelme érdekében javasolt élőhelykezelés, elsősorban a kaszálások időzítése figyelembe veszi az esetenként hasonló élőhelyeken előforduló, nedves gyepekben tenyésző vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) fejlődési sajátosságait is, ezért együttes előfordulásuk esetén a kezelési javaslatok betartása a hangyaboglárka faj populációinak fennmaradását is segíti.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE2: Kaszálók és legelők kezelési egységnél jelennek meg.

Vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*)

A lepkék megőrzése érdekében a helyes területhasználat a mozaikos kaszálás vagy az alacsony intenzitású legeltetés (szarvasmarha vagy ló) a megfelelő. A minél mozaikosabb vegetáció a hangyagazdák szempontjából is a legkedvezőbb. A nagy tömegű, talajszerkezetet betömörítő gépek használata kerülendő, az extenzívebb kisékes kézi módszerek az ideálisak. Mindenképpen fontos olyan gyepfoltokat megőrizni, ahol a vérfű kifejlődhet, a lepkék lerakhatják petéiket. A bűvósávokat minél szélesebbre érdemes meghagyni, mivel a hosszú, de túl vékony (2-3m széles) bűvósáv – bár területarány szempontjából megfelelőnek tűnhet – mikroklimatikusan mégsem tud bűvőhelyet biztosítani, a sáv kiszárad, a növényzet szegély jelleggel megváltozik és a lepkék nem rakják le petéiket. A mélyebben fekvő, vízállásos vagy mocsaras részeket ritkán vagy egyáltalán nem kell kaszálni, az eutrofizáció megelőzése érdekében. A kaszálások időzítése elsődleges jelentőségű. A legmegfelelőbb időpontok kiválasztása a több éves monitoring vizsgálatok eredményeinek függvényében lokálisan meghatározandó. Metapopulációs szempontból táji szinten az élőhely foltok elhelyezkedése ideális esetben a faj diszperziós képességeit meg nem haladó, 5km-es távolságon belüli mozaikos elhelyezkedésűek, köztük maximum 500 méterenkénti egyéb biotópok (szegélyek, egyéb gyepek) biztosítják az átjárást és menedéket.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE2: Kaszálók és legelők kezelési egységnél jelennek meg.

Réti csík (*Misgurnus fossilis*)

A réti csík (*Misgurnus fossilis*) az állóvízű mocsaras, lápos területek jellemző halfaja. Az Ipoly mentén inkább az ártéren fordul elő. Az ártér kezelése alapvetően meghatározó a faj szempontjából, az Ipoly árterén megtalálható állóvízű élőhelyek megőrzése a legfontosabb. Ezek feltöltése, vagy vízmentesítése a faj eltűnéséhez vezethet. Figyelemmel kell lenni arra, hogy ezekbe a vizekbe ne kerüljön olyan anyag, amely a víz minőségét megváltoztatja. A halgazdálkodási üzemtervben kijelölésre kerültek azok a vízterek, ahol horgászni tilos. Ennek egyik legfőbb oka a horgászat során használt etetőanyag behordásának megakadályozása.

Halászati, horgászati tevékenység tilos a következő hrsz-ú területeken:

- Balassagyarmat, Égerláp: 0197;0417,0419
- Dejtár – Nagytó: 024b, 028b
- Ipolyvece Holt-Ipoly, Fekete patak: 05/2; 057/1, 058/13, 058/15,060,
- Drégelypalánk Holt-Ipoly, Fekete-patak, Csadó-mócsár, Csík-tó: 0155/1; 0153/1, 0160, 0161, 0167, 0168b, 0169a, 0172/1b, 0188/1
- Hont – Kutyor, Felső-rét, Csitár-patak: 011/5c; 012/1 a és c, 017/14 f, 019
- Patak, Kifli-tó: 073/8b

A mocsaras állóvizekben az iszapnak, illetve a dús növényzetnek is kulcs szerepe van a faj fennmaradásában, így ezek eltávolítását el kell kerülni. Ez alól kivételt képezhetnek az élőhelyrekonstrukciós munkák, amelyek során a tó, vagy mocsár egy korábbi szukcessziós állapotának megfelelő helyzet megteremtése a cél. Figyelni kell azonban arra, hogy a kivitelezés szakaszosan történjen, a faj egyedeinek legyen lehetősége olyan búvóhelyet keresni, amit a beavatkozás nem érint.

Az árteret érintő élőhelyrekonstrukciók során arra kell törekedni, hogy a lehető legtöbb állandóvízű ártéri mocsaras élőhely jöjjön létre, ahol a réti csík (*Misgurnus fossilis*) megtalálja a számára kedvező feltételeket. Jó megoldást jelenthet a korábbi vízlevezető csatornák eltömedékelése, mesterséges kubik gödrök kialakítása, az árvíz elvonulásának késleltetése.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE5: Szántóterületek és KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységeknél jelennek meg.

Törpecsík (*Sabanejewia aurata*)

A faj védelme érdekében meg kell őrizni a változatos medermorfológiai állapotokat, kiemelt jelentőségük a kavicsos gázlók, illetve a vízbe belógó, víz alatti növények jelenléte. A mederben a hosszirányú átjárhatóságot biztosítani szükséges. A víz szennyezésére érzékeny. Nagyobb szennyvízdugó levonulását meg kell akadályozni. Javasolható egy olyan haváriaterv elkészítése, amely a levonuló szennyező anyag eltávolítására alkalmas.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE5: Szántóterületek és KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységeknél jelennek meg.

Halványfoltú küllő (*Gobio albipinnatus*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), német bucó (*Zingel streber*), Petényi-márna (*Barbus carpathicus*) és homoki küllő (*Gobio kessleri*)

A faj megőrzése érdekében biztosítani kell a főág változatos medermorfológiáját, a változatos áramlási viszonyokat. A mederben a hosszirányú átjárhatóságot biztosítani szükséges. A víz szennyezésére érzékeny. Nagyobb szennyvízdugó levonulását meg kell akadályozni. Javasolható egy olyan haváriaterv elkészítése, amely a levonuló szennyező anyag eltávolítására alkalmas.

A fajok védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE5: Szántóterületek és KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységeknél jelennek meg.

Szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*)

A szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus*) kötődik a vízínövényzethez, amelynek eltávolítása kedvezőtlen hatással van a fajra. A magas víz hőmérsékletre érzékeny, csak olyan helyen fordul elő, ahol a víz hőmérséklete júniusban nem megy 24 C°, októberben pedig 13 C° fölé. A duzzasztóművek a víz hőmérsékletének növekedését idézhetik elő a szivárványos ökle élőhelyein, így újabb duzzasztók építését kerülni kell.

Az üledék és a kavics kotrása során a faj szaporodásához nélkülözhetetlen kagylók állománya erősen károsodhat, szélsőséges esetben ki is pusztulhat. Kismértékű iszap jelenlétére szükség van azért is, mert ez biztosít lehetőséget a vízínövényzet megtelepedéséhez.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE5: Szántóterületek és KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységeknél jelennek meg.

Kétéltű- és hüllőfajok

Az érintett fajok szempontjából a legfontosabb védelmi tevékenység a vizes élőhelyek megőrzése. Kiemelten fontos lenne a terület túlzottan kimélyített, egyes részeken csatornává silányított vízfolyásainak természetvédelmi rekonstrukciója, ezek a csatornák jelenleg a területről igen nagy mennyiségű vizet vezetnek el, ennek visszatartása a jelenlegi természeti állapot fenntartásához, illetve javításához feltétlenül szükséges. Lényeges lenne a területen fellelhető belvízelvezető árkok megszüntetése, valamint az esetleges vízszennyezések, szennyvízbevezetések felszámolása.

A fajok védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE1: Vízi, mocsári, lápi élőhelyek, sásosok, nádasok, KE5: Szántóterületek és KE6: Folyó- és állóvizek vízteste kezelési egységeknél jelennek meg.

Hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), közönséges denevér (*Myotis myotis*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*) és kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*)

- potenciális szálláshelyek (pl. épületpadlások, pincék stb.) felmérése – ezek nagyrészt a kjTT határán kívül találhatóak;
- felderített szülőkolóniák búvóhelyeinek és táplálkozóterületeinek (pl. fás szegélyek, zárt, elsősorban keményfás ligeterdők) védelme.

A fajok védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE5: Szántóterületek kezelési egységeknél jelennek meg.

Hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersii*) és kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*)

- potenciális szálláshelyek (pl. bányavágatok, barlangok, épületpadlások, esetleg pincék stb.) felmérése – ezek nagyrészt a kjTT határán kívül találhatóak;
- felderített szülőkolóniák búvóhelyeinek és táplálkozóterületeinek (pl. fás szegélyek, zárt, elsősorban keményfás ligeterdők) védelme.

A fajok védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE5: Szántóterületek kezelési egységeknél jelennek meg.

Nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) és nagyfülű denevér (*Myotis bechsteinii*)

- a természetes, vagy természetközeli állapotú (álló és fekvő holtfát megfelelő arányban tartalmazó), faodvakban gazdag, vegyes korösszetételű és az adott élőhelyre jellemző természetes elegyarányú erdők fenntartása, illetve kialakítása.

A fajok védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE5: Szántóterületek kezelési egységeknél jelennek meg.

Tavi denevér (*Myotis dasycneme*)

- potenciális mesterséges eredetű (pl. épületpadlások), illetve természetes szálláshelyek (természetes, vagy természetközeli állapotú, faodvakban gazdag ligeterdők) felmérése;
- felderített szülőkolóniák búvóhelyeinek és táplálkozóterületeinek (pl. fás szegélyek, zárt, elsősorban ligeterdők) védelme.

A faj védelme és megőrzése érdekében megfogalmazott javaslatok a KE3: Őshonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE4: Idegenhonos fafajok által dominált erdők és egyéb fás területek és KE5: Szántóterületek kezelési egységeknél jelennek meg.

3.2.4. Kutatás, monitorozás

A természetvédelmi szempontú rendszeres felmérések a Nemzeti Biodiverzitás-monitorozó Rendszer (NBmR) sztenderd protokolljai alapján készülnek. A felmérések egyrészt a védett és veszélyeztetett fajok egyes populációinak változását követik nyomon, másrészt veszélyeztetett és/vagy természetközeli társulások megfigyelésére irányulnak.

Az Ipoly-völgye területén kijelölésre kerültek a Natura 2000 élőhelytípusok változásának monitorozására kijelölt mintaterületek. Az alábbi táblázatban összefoglaltuk, hogy hány mintavételi ponton kell az adott élőhelytípust felmérni.

Mintavételi pontok száma	Natura 2000 élőhelytípus	Natura 2000 kód
16	<i>Cnidion dubii</i> folyóvölgyeinek mocsárrétjei	6440
2	Sík- és dombvidéki kaszálórétek (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)	6510
11	Mészkedvelő üde láp- és sásrétek	7230
14	Enyves éger (<i>Alnus glutinosa</i>) és magas kőris (<i>Fraxinus excelsior</i>) alkotta ligeterdők (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	91E0*

13. táblázat: Az Ipoly-völgye területén Natura 2000 élőhelytípusok monitorozására kijelölt mintaterületek

Az Ipoly-völgye területén végzett felmérésekből előkerült, vagy a fenntartási terv szempontjából fontos, az Élőhelyvédelmi Irányelv mellékletében felsorolt fajokat kutatási monitorozási feladatok szempontjából az alábbiakban röviden ismertetjük.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt puhatestűek közül a területen a tompa folyamkagyló (*Unio crassus*) fordul elő. A puhatestűek monitorozását az NBmR „Makroszkopikus vízi gerinctelen közösségek monitorozása” c. protokollban lefektetett módszerek alapján végzik a szakemberek (Varga és Takács 2009.).

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt szitakötők közül a díszes légivadász (*Coenagrion ornatum*) és az erdei szitakötő (*Ophiogomphus cecilia*) fordul elő a területen vagy közvetlen közelében. A szitakötők felmérése történhet az imágók, vagy a lárvák/exuviumok vizuális megfigyelésével, illetve a vízi makroszkopikus gerinctelenek felmérésére rendszeresített NBmR protokoll (Varga és Takács 2009.) előírásait figyelembe véve. Az Élőhelyvédelmi Irányelv IV. számú mellékletében felsorolt szitakötő fajok közül a sárgás szitakötő (*Stylurus flavipes*) fordul elő. Felmérése a fenti módszertannal végezhető el.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt lepkefajok közül a területen előfordul a nagy tűzlepke (*Lycaena dispar*), a vérfű-hangyaboglárka (*Maculinea teleius*) valamint a sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*). A csíkos medvelepkét (*Euplagia quadripunctaria*)* egyelőre nem sikerült a területen kimutatni, azonban előfordulása várható. A lepkék állományának felmérése 6-10 évente javasolt. A felmérést, az állománynagyság függvényében, az egyedek regisztrálásával, transzekt mentén végzett felméréssel, vagy egyedi jelöléssel (fogás-jelölés-visszafogás) javasoljuk elvégezni. A sárga gyapjasszövő (*Eriogaster catax*) esetében a hernyófészkek felmérése javasolt, hernyóját könnyű elkülöníteni a rokon fajoktól.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv IV. számú mellékletében felsorolt lepkefajok közül a farkasalmalepke (*Zerynthia polyxena*) fordul elő. Az állomány felmérését a tápnövényként szolgáló farkasalma (*Aristolochia clematitis*) előfordulási helyein az imágók vizuális megfigyelésével javasolt végezni. Állományának monitorozása történhet transzekt mentén történő számlálás javasolt.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. számú mellékletében felsorolt bogárfajok közül a területen a nagy szarvasbogár (*Lucanus cervus*) fordul elő. A skarlátbogár (*Cucujus cinnaberinus*) egyelőre a területről nem ismert, azonban előkerülése várható. A szarvasbogár állományának felmérése történhet a megfelelő időben az imágók megfigyelésével, az elpusztult egyedek tetemeinek számlálásával egyaránt. A skarlátbogár a botanikai szempontból értéktelen területeken is előfordulhat, lárváját és imágóját a fák elváló kérge alatt kell keresni. Mindkét faj állományának ismételt felmérése rendszeres időközönként kb. 5-10 éves periódusokban esedékes.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt kétéltűek és hüllők közül a területen a vöröshasú unka (*Bombina bombina*), a mocsári teknős (*Emys orbicularis*), és a dunai tarajos göte (*Triturus dobrogicus*) előfordulása bizonyított. Az állományviszonyok pontosabb tisztázása, a területen belüli populációnagyság azonban csak célzott kutatással felderíthető. Javasoljuk az Élőhelyvédelmi Irányelv IV. függelékében felsorolt, a területen előforduló, kétéltű és hüllőfajokkal együtt ez előbbi fajok célzott kutatását és a feltárt fajok populációinak 6-10 évente történő felmérését mint a zöld varangy (*Bufo viridis*), zöld levelibéka (*Hyla arborea*), erdei béka (*Rana dalmatina*), kecskebéka (*Rana esculenta*), kis tavibéka (*Rana lessonae*), tavibéka (*Rana ridibunda*), gyepi béka (*Rana temporaria*), barna ásóbéka (*Pleobates fuscus*), fűrge gyík (*Lacerta agilis*), zöldgyík (*Lacerta viridis*), kockás sikló (*Natrix tessellata*). A kétéltűek esetén a megfelelő helyeken történő egyedi megfigyelések, a hang alapján történő azonosítás, míg a mocsári teknős esetén az egyedi megfigyelés mellett a varszás lenne a legalkalmasabb módszer az állományok felderítésére. Alkalmazható módszer még a napozó példányok vizuális megfigyelése. A területen más pályázati forrásból folyik a mocsári teknős fészkelőhelyeinek felmérése, amely adatok nagyban hozzájárulnak majd a faj hosszú távú megőrzéséhez.

Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt halfajok közül az alábbiak fordulnak elő területen: Petényi-márna (*Barbus meridionalis*), vágócsík (*Cobitis elongatoides*), halványfoltú küllő

(*Gobio albipinnatus*), széles durbincs (*Gymnocephalus baloni*), selymes durbincs (*Gymnocephalus schraetzer*), réti csík (*Misgurnus fossilis*), szivárványos ökle (*Rhodeus sericeus amarus*), törpecsík (*Sabanejewia aurata*), német bucó (*Zingel streber*). Egyes szakértők szerint a homoki küllő (*Gobio kessleri*) is előfordul a területen azonban nincs tökéletes szakmai konszenzus, a gébek határozási nehézségei miatt. A halak monitorozását a NBmR „Halközösségek monitorozása” (Sallai, Erős és Varga 2008) című protokollban lefektetett irányelvek alapján kell végezni.

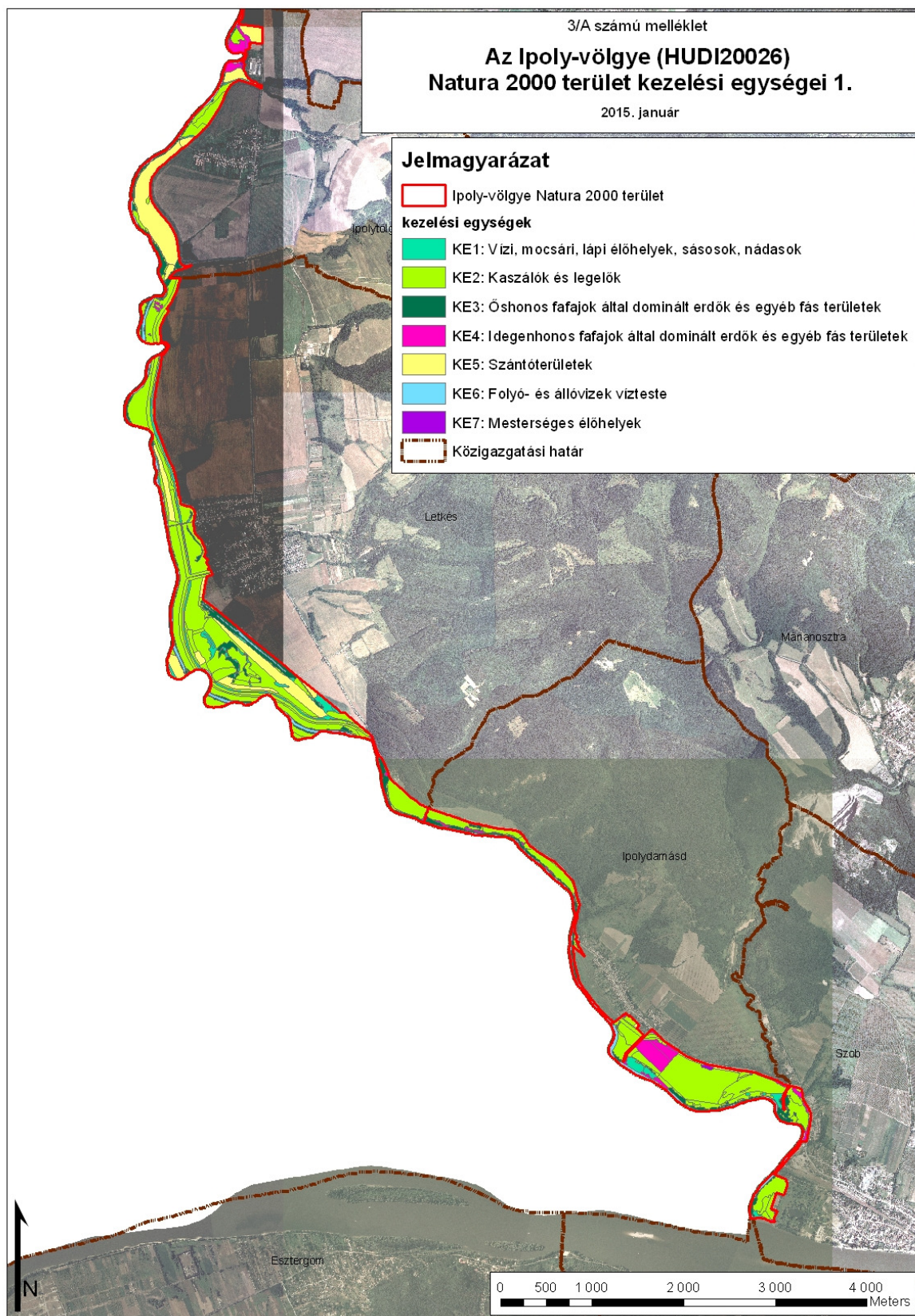
Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt denevérfajok közül a hegyesorrú denevér (*Myotis blythii*), a közönséges denevér (*Myotis myotis*) és a nyugati piszedenevér (*Barbastella barbastellus*) előfordulása bizonyosodott be a kutatások során. Az adatlapon további fajok is szerepelnek ezek: hosszúszárnyú denevér (*Miniopterus schreibersi*), nagyfülű denevér (*Myotis bechsteini*), tavi denevér (*Myotis dasycneme*), csonkafülű denevér (*Myotis emarginatus*), kereknyergű patkósdenevér (*Rhinolophus euryale*), nagy patkósdenevér (*Rhinolophus ferrumequinum*), kis patkósdenevér (*Rhinolophus hipposideros*). Az Élőhelyvédelmi Irányelv IV. számú függelékében szereplő a területen előforduló fajok a következők: durvavitorlájú törpedenevér (*Pipistrellus nathusii*), fehérszélű törpedenevér (*Pipistrellus kuhlii*), közönséges késeidenevér (*Eptesicus serotinus*), szőröskarú koraidenevér (*Nyctalus leisleri*), közönséges törpedenevér (*Pipistrellus pipistrellus*), szoprán törpedenevér (*Pipistrellus pygmaeus*), vízi denevér (*Myotis daubentonii*), rőt koraidenevér (*Nyctalus noctula*). Denevérfajokhoz kapcsolódóan rendszeres 3-6 évente történő állományfelmérés (a denevérállományok változásának monitorozása) javasolt. A felmérési módszer ultrahangdetektorral történő adatgyűjtés. Az elvárásoknak leginkább a Pettersson D500x detektor felel meg. Annak érdekében, hogy a vizsgálati területen élő denevérfaunából a lehető legtöbb fajt ki lehessen mutatni, a detektorokat víztestek illetve lineáris tájelemek (pl. erdei nyiladékok) mellett javasolt kihelyezni.

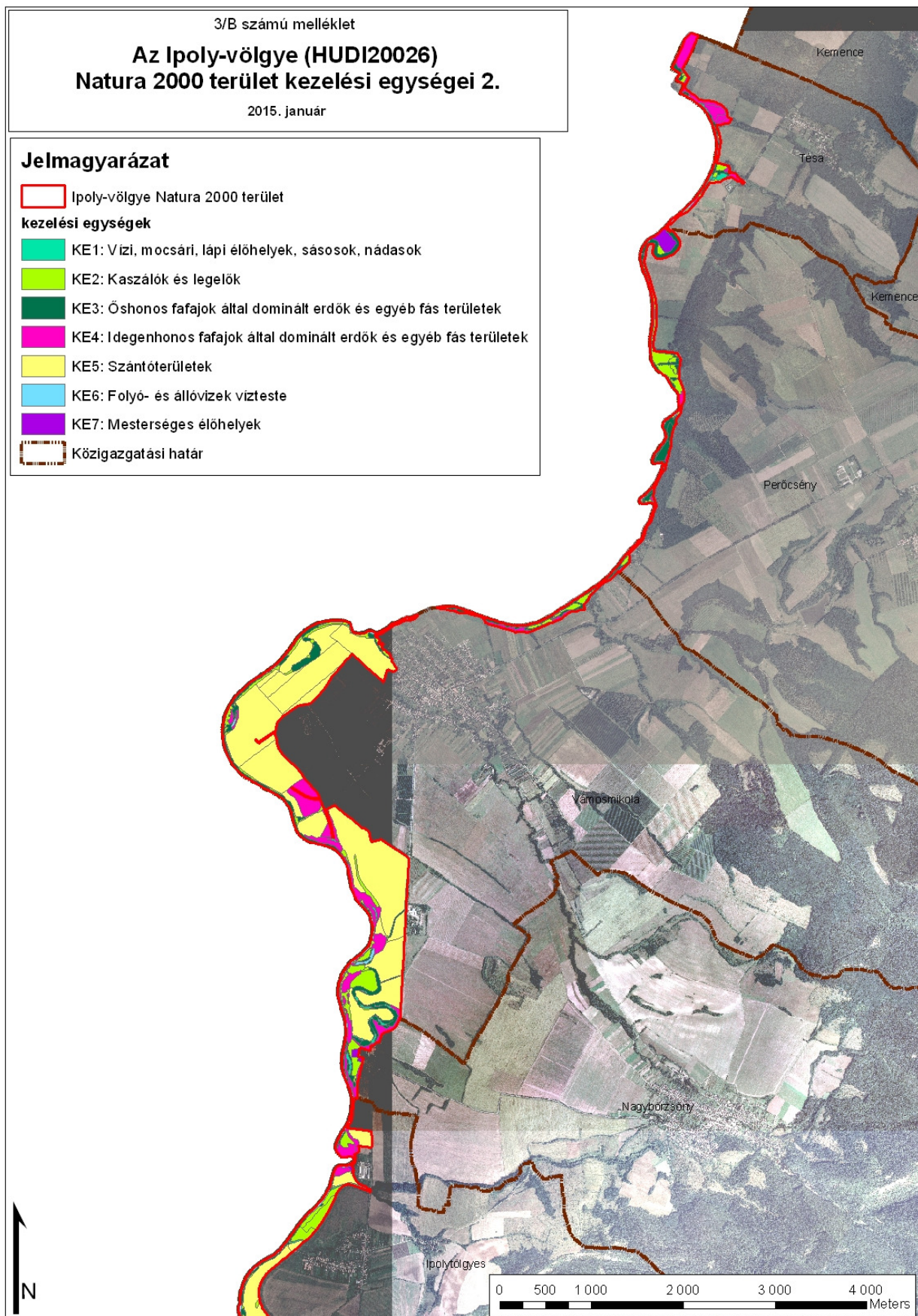
Az Élőhelyvédelmi Irányelv II. mellékletében felsorolt denevéreken kívül két emlősfaj fordul elő a területen az európai hód (*Castor fiber*) és a vidra (*Lutra lutra*). Mindkét faj felmérése történhet az egyedek vizuális megfigyelése által, de az egyéb közvetett életnyomok (a kotorékok váltók, hullatékok), a hód esetében a rágásnyomok felmérése is javasolt.

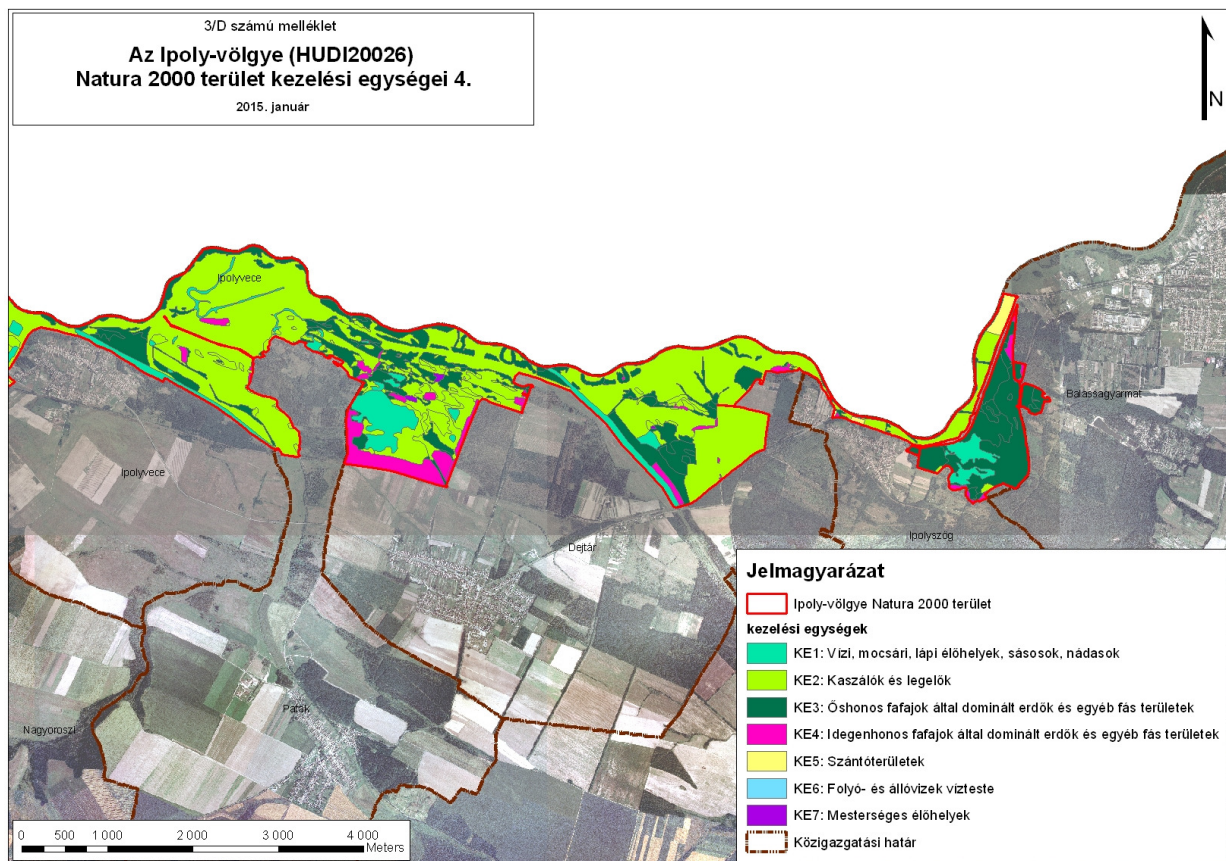
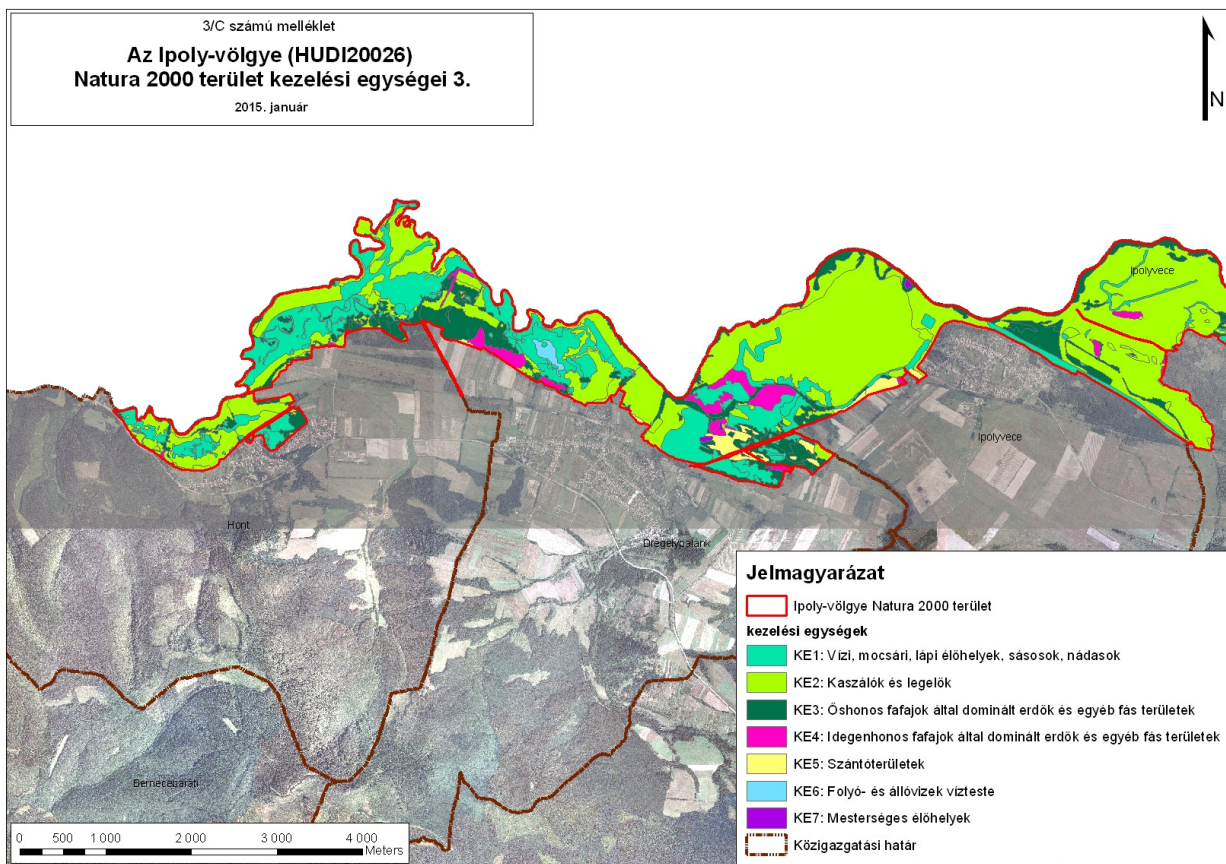
Az Élőhelyvédelmi Irányelv IV. mellékletében felsorolt emlősfajok közül (a denevérek kivételével) a következő fajok fordulnak elő: mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*), vadmacska (*Felis silvestris*). A mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) monitorozására legalkalmasabb a madárodútelep, illetve a mesterséges fészkepítésre alkalmas odúk kihelyezése. Mindkét esetben a mogyorós pele (*Muscardinus avellanarius*) életnyomainak, elsősorban fészkeknek a megfigyelésére nyílik lehetőség. A vadmacska (*Felis silvestris*) monitorozása sokkal nehezebb feladat, kameracsapdával történő monitorozása javasolt.

Az elkészült élőhelytérkép frissítése 10-12 éves ciklusonként szükséges. A térképezés során külön figyelmet kell fordítani az élőhelyeket veszélyeztető növényfajokra, így a selyemkóróra (*Asclepias syriaca*), a kanadai aranyvesszőre (*Solidago canadensis*). Az élőhelytérkép készítésekor vizsgálni kell, hogy a kezelési tervben javasolt kezelések milyen hatással vannak az egyes élőhelytípusokra. Az élőhelytérkép készítésének szempontjai, módszertana NBmR élőhely-térképezés protokollban kidolgozott elvek szerint kell, hogy készüljön (Takács, Molnár szerk. 2009), azzal a kiegészítéssel, hogy a Nemzeti Élőhelyosztályozási Rendszer szerint kategorizált vegetációs egységeket be kell sorolni az Élőhelyvédelmi Irányelv I. sz. mellékletében felsorolt élőhelytípusokba is.

3.2.5. Mellékletek

3.3. A kezelési javaslatok megvalósításának lehetséges eszközei a jogi háttér és a tulajdonviszonyok függvényében

A tervezési terület egésze az Ipoly-völgye (HUDI20026) kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területbe tartozik, valamint átfed a Börzsöny és Visegrádi-hegység (HUDI10002) és az Ipoly-völgye (HUDI10008) különleges madárvédelmi területekkel, tehát a tervezési területre alapvetően a 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet az irányadó.

A területen ex lege védelem alatt álló lápok is találhatók. Ezekre egységesen a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény vonatkozik, amely egyben általános, egész Magyarország területén érvényes természetvédelmi előírásokat is tartalmaz.

A terület 97,33 %-a az országos ökológiai hálózat övezet része, amelyről a Országos Területrendezési Tervről szóló 2003. évi XXVI. törvény rendelkezik (ld. 1.6. fejezet).

Az erdőkre vonatkozóan a területen az 571. számú Romhányi Körzet Erdőterve, a Kemencei Erdőtervezési Körzet Körzeti Erdőterve és a Litke-Kisterenyei Erdészeti tervezési Körzet második erdőterve van érvényben, és általánosságban érvényes az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény. A szántóterületeken egységesen alkalmazandók a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény rendelkezései.

A vadlétszám szabályozásáról a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól szóló 79/2004 (V. 4.) FVM rendelet rendelkezik.

A folyó és a bele csatlakozó vízfolyások mentén általánosan alkalmazandó a nagyvízi meder, a parti sáv, a vízjárta és a fakadó vizek által veszélyeztetett területek használatáról, hasznosításáról, valamint a folyók esetében a nagyvízi mederkezelési terv készítésének rendjére és tartalmára vonatkozó szabályokról szóló 83/2014. (III. 14.) Kormányrendelet.

A vízfolyások a Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság vagyongazdálkodásában vannak. A kJT területén található erdők nagy része magántulajdonban van, a többi erdőterület közösségi, illetve állami tulajdonban (többek közt a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásában) áll. A gyepterületek egy része szintén a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság vagyongazdálkodásában van, a többi magánkézben. Tulajdonosi szerkezet alapján mintegy 67 %-ban állami tulajdonban vannak a területek, a maradék magán (kb. 28%), önkormányzati (kb. 3%), illetve szövetkezeti (kb. 2%) tulajdonban van.

A kezelési javaslatok megvalósítása esetén a fentebb összefoglalt körülményeket kell figyelembe venni.

3.3.1. Agrártámogatások

3.3.1.1. Jelenleg működő agrártámogatási rendszer

A gazdák jelenleg a területalapú támogatást és a Natura 2000 támogatást tudják igénybe venni a területre. A támogatási forrásokról a gazdák tudnak.

A horizontális AKG programban a nagyobb állattartó gazdák benne vannak és a Natura 2000 támogatást is igénybe veszik.

Mezőgazdasági területekre igénybe vehető támogatások:

A tervezési területen a jelenlegi agrártámogatási rendszer alapját az egységes területalapú támogatás (SAPS) és a gyepterületek illetve szántó területeken az Európai Vidékfejlesztési Alapból lehívható (EMVA) Natura 2000 támogatások adják (az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000

gyepterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet).

Natura 2000 kifizetések a 269/2007 (X. 18.) Korm. rendelet által meghatározott feltételek betartása mellett kérhetők, ez kizárólag gyepterületek hasznosítású területek esetében van hatályban. A gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatást a 128/2007. (X. 31.) FVM rendelet szabályozza. Az ebben foglalt feltételeknek a betartása nem csak a Natura 2000 területekre, hanem a SAPS (Single Area Payment Scheme) támogatásokra is vonatkozik. A Natura 2000 gyepterületek esetében viszont ezen, valamint a 269/2007. (X. 18.) és a 275/2004. (X. 8.) Korm. rendeletben megfogalmazott földhasználati szabályokat abban az esetben is be kell tartani, ha a földhasználó nem igényel a területén támogatást.

A SAPS, azaz az egységes területalapú támogatás hazánkban azokra a gyepterületekre igényelhető, melyek a MePAR rendszerben támogatható területként vannak nyilvántartva. A gazdálkodónak az összes bejelentett területét a helyes mezőgazdasági gyakorlatnak megfelelően kell művelnie és megfelelő környezeti állapotban kell tartania. Ezeknek a feltételeknek a teljesítését a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), külön megállapodás alapján az illetékes szakhatóságok bevonásával térinformatikai módszerekkel, helyszíni bejárással ellenőrzi.

Erdőkre (szektortól függetlenül) igénybe vehető támogatások:

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdészeti potenciál helyreállítására nyújtandó támogatások igénybevételének részletes szabályairól szóló 32/2008. (III. 27.) FVM rendelet alapján normatív, vissza nem térítendő támogatás igényelhető a természeti katasztrófa (pl. vízkár, szélkár, tűzkár) által sújtott területeken az erdészeti potenciál helyreállítására, valamint a másodlagos erdőkárok megelőzésére:

- alaptámogatás: (a) erdőfelújítást megelőző terület-előkészítés, a károsodott faállomány letermelése, (b) első kivitelű erdősítés vagy pótlás, (3) töre vágás vagy sarjztatás
- kiegészítő támogatás: (a) bakhátak létesítése, (b) 10 fokot meghaladó lejtésű területen padka létesítése, (c) 15 fokot meghaladó lejtésű területen rőzsefonat vagy talajfogó gát létesítése

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból az erdőszerkezet átalakításához nyújtandó támogatások részletes feltételeiről szóló 139/2009. (X. 22.) FVM rendelet alapján normatív, területalapú, vissza nem térítendő támogatás igényelhető az alábbi fafajcserés szerkezet-átalakítási beavatkozások finanszírozására:

- erdőállomány alatti erdősítéssel történő szerkezetátalakítás
- tarvágást követő szerkezetátalakítás: (a) fafajcserével, (b) fafajcserével, tuskózással, gyökérfésüléssel, (3) fafajcserével, fainjektálással vagy tuskókenéssel
- állománykiegészítéssel történő szerkezetátalakítás

A Natura 2000 területen található magántulajdonú erdőterületekre az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a Natura 2000 erdőterületeken történő gazdálkodáshoz nyújtandó kompenzációs támogatás részletes szabályairól szóló 41/2012. (IV. 27.) VM rendelet alapján támogatás igényelhető.

3.3.1.2. Javasolt agrártámogatási rendszer

Jelenleg a cserjeirtás, inváziós növények irtása nem szerepel a támogatható tevékenységek között. Szintén nem támogatható a terület, ha nádas is van rajta. A gyepten a nádas terület nem tartozik bele

a támogatható területbe, bár annak fenntartása – illetve kaszálása – természetvédelmi szempontból indokolt lehet, ezért javasolt ezt a támogatható területbe beszámítani.

Javasolt előírni az MTÉT „gyepgazdálkodás élőhely-fejlesztési előírásokkal célprogram”-ban, hogy kaszálás helyett nem alkalmazható szárazzás, ugyanis a kaszálás lényege pontosan az avar lehordás lenne a területről, míg a szárazzás az lezúzott anyagot a területen hagyja. Utóbbi a vérfüves gyepeken nem megfelelő a jelölő élőhely számára.

Javasolt a hivatalos minősítéssel járó biogazdálkodást bevezetése a területen.

3.3.2. Pályázatok

- Dejtár közigazgatási területén 2012 augusztusa óta a DINPI HUSK projektje keretében, mintegy 9 ha területen (a Vidékfejlesztési Minisztérium társfinanszírozásával, valamint a szlovákiai BROZ (Bratislavké Regionálne Ochránárske Združenie) partnerségével) természetvédelmi szempontú élőhelykezelések folynak (inváziós fajok visszaszorítása, őshonos fajok ültetése). A pályázat végrehajtása során kiemelt figyelmet kap a selyemkóró és a gyalogakác visszaszorítása. A kjTT-n a projekt nem érint jelölő élőhelytípust, azonban a szomszédos területeken Enyves éger (*Alnus glutinosa*) és magas kőris (*Fraxinus excelsior*) alkotta ligeterdők (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*) (91E0)* jelölő élőhely található.

A projekt főbb paraméterei:

- azonosító: HUSK/1101/2.2.1/0052
 - név: Invazív projekt/Projekt - invázne
 - cím: Özönnövények elleni egységes védelem homoki és ártéri élőhelyeken/Ochrana piesočných a lužných stanovišť voči inváziám druhom rastlín
 - megvalósítás dátuma: 2012. augusztus 1. – 2015. május 31.
 - teljes költségvetés: 869.680 EUR
 - a projekt nyelve: angol
 - a projekt által az Ipoly-völgye kjTT területén 8,99 ha érintett.
- A kjTT területét érintően kidolgozás alatt áll egy, a 2014 és 2020 közötti időszakban megvalósítandó, természetvédelmi célú KEHOP pályázat, amelyben a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság projektgazdaként vesz részt.
 - Címe: Az Ipoly-völgy komplex élőhelyfejlesztése
 - A pályázat célja lokális vízvisszatartó és vízkormányzó műtárgyrendszerek kialakítása (Csadó-mocsár, ipolyszögi égerláp), nemesnyár szerkezetátalakítása, mocsárrétek és homoki gyepek cserjementesítése, valamint invazív fajok eltávolítása az Ipoly-völgy Drégelypalánk-Balassagyarmati szakaszán.
 - Előkészítés tervezett időszaka: 2018.
 - Megvalósítás tervezett időszaka: 2019-2020.
 - Tervezett össz-költségvetés: 250.000.000 Ft.

3.3.3. Egyéb

Nincs egyéb javaslat a terv megvalósítására.

3.4. A terv egyeztetési folyamatának dokumentációja

3.4.1. Felhasznált kommunikációs eszközök

Eszköz típusa	Célcsoport	Címzett	Időpont	Levelek, e-mailek, résztvevők száma
falugazdászok levélben történő megkeresése	falugazdászok	Balassagyarmati Járási Hivatal, Szobi Járási Hivatal	2013.05.13.	2 db levél
terepbejárás	a területileg érintett nemzeti park igazgatóság	DINPI Dunakanyar Tájegysége	2013.05.29.; 2013.06.21.	2 fő 2 fő
erdészeti igazgatóság levélben történő megkeresése	erdészeti igazgatóság	Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatósága	2013. 11.26.	1 db levél
tervegyeztetés	területileg érintett nemzeti park igazgatóság	DINPI Dunakanyar Tájegysége	2013.12.10.	3 fő
szakmai terepbejárás	gazdálkodók, érintett hatóságok, települési önkormányzatok	83 gazdálkodó vagy szervezet	2014. 11.12.	15 fő
gazdafórum	gazdálkodók, települési önkormányzatok	11 szervezet, 14 gazdálkodó, érintett önkormányzatok	2015.01.19.	14 fő
önkormányzati kifüggesztés	lakosság, gazdálkodók, tulajdonosok, települési önkormányzatok	Balassagyarmat, Dejtár, Drégelypalánk, Hont, Ipolydamásd, Ipolyszög, Ipolytölgyes, Ipolyvece, Letkés, Nagybörzsöny, Patak, Perócsény, Szob, Tésa, Vámosmikola Önkormányzata	2015.01.22 – 2015.02.12.	15 db önkormányzat
véleményezési kérelem	területileg érintett hatóságok	területileg érintett hatóságok, civil szervezetek	2015.01.26 – 2015.02.16.	67 db e-mail és ugyanennyi levél
honlap	lakosság		2013.01.01 – 2015.05.31	-

14. táblázat: Felhasznált kommunikációs eszközök

Az Ipoly-völgye (HUDI200426) Natura 2000 terület fenntartási tervének elkészítése és az egyeztetési folyamat során az alábbi megkeresések történtek:

- 2013. május 13-án az illetékes járási hivatal írásbeli megkeresése történt, amelyben a falugazdászok közreműködésében bízunk. A kérdéseket tartalmazó lista mellékletként megküldésre került a falugazdászok részére.

- 2013. május 29-én és 2013. június 21-én két ízben megtörtént a terület bejárása, amelynek során a terület aktuális állapotának felmérése és az általános problémák megtárgyalása történt meg.
- További tervegyeztetésre 2013. december 10-én, a DINPI Dunakanyar Tájegységének egy munkatársával került sor, ahol a veszélyeztető tényezők és kezelési javaslatok átbeszélése történt meg.
- 2014. november 12-én szakmai terepbejárás történt, amelynek során a területen gazdálkodókkal, valamint az érintett hatóságok képviselőivel történt egyeztetés.
- 2015. január 19-én gazdafórum keretében ismételtén megtörtént a terv egyeztetése. Erre az eseményre kifejezetten a területen ténylegesen gazdálkodó érintetteket vártuk.
- A fenntartási terveket 2015. január 22-én megküldtük az érintett önkormányzatoknak kifüggesztésre.
- 2015. január 26-án megküldtük e-mailen, majd postai úton is az érintett hatóságoknak a tervet, a véleményeket február 16 -ig vártuk vissza.

3.4.2. A kommunikáció címzettjei

Az Ipoly-völgye Natura 2000 terület fenntartási terv egyeztetése során a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság részéről az alább felsorolt érdekeltek megkeresése történt meg:

1. terepbejárás:

címzett: DINPI Dunakanyar Tájegysége
részvevők száma: mindkét alkalommal 2 fő
alátámasztó dokumentum: menetlevél

2. falugazdászok levélben történő megkeresése:

címzett:

- Nógrád Megyei Kormányhivatal Balassagyarmati Járási Hivatala
- Pest Megyei Kormányhivatal Szobi Járási Hivatala

érintettek száma: 2 járási hivatal
alátámasztó dokumentum: kiküldött 2 db levél

3. erdészeti igazgatóság levélben történő megkeresése:

címzett: Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Erdészeti Igazgatóság
érintettek száma: 1 erdészeti igazgatóság
alátámasztó dokumentum: kiküldött 1 db levél

4. szakmai terepbejárás:

címzett:

- Pest Megyei Kormányhivatal Szobi Járási Hivatala
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Pest Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Nógrád Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Nógrád Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága

- Pest Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Nógrád Kormányhivatal Vadászati és Halászati Osztály
- Pest Megyei Kormányhivatal Vadászati és Halászati Osztály
- Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság
- Pest Megyei Rendőr-főkapitányság
- Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Nógrád Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal
- Pest Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Állami Főépítési Iroda
- Pest Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
- Nemzeti Környezetügyi Intézet Közép-Duna-völgyi Kirendeltsége
- Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Nógrád Megyei Területi Iroda
- Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Pest Megyei Területi Iroda
- Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
- Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége MAGOSZ Központ
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nógrád Megyei Helyi Csoport
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoport
- Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.
- Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. Regionális Területi Iroda Salgótarjáni Iroda
- Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ)
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Fővárosi és Pest Megyei Kirendeltség
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Nógrád Megyei Kirendeltség
- Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
- Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság
- Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége (VTOSZ)
- Országos Erdészeti Egyesület
- Budapesti Bányakapitányság
- a térségben érintett települési önkormányzatok
- a térségben érintett vadásztársaságok
- a területen ténylegesen gazdálkodók

résztevők száma: 15 fő

alátámasztó dokumentum: jelenléti ív, emlékeztető (4. számú melléklet)

5. gazdafórum:

címzett: helyben érintett gazdálkodók, illetve mivel több esetben a közvetlen elérhetőségük nem volt meg, ezért a

- Magán Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége MAGOSZ Központ
- Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara

segítségét kértük a gazdák kiértékelésében.

résztevők száma: 14 fő

alátámasztó dokumentum: jelenléti ív, emlékeztető (5. és 6. számú melléklet)

6. önkormányzati közzététel:

címzett:

- Balassagyarmat Önkormányzata
- Dejtár Önkormányzata
- Drégelypalánk Önkormányzata
- Hont Önkormányzata
- Ipolydamásd Önkormányzata
- Ipolyszög Önkormányzata
- Ipolytölgyes Önkormányzata
- Ipolyvece Önkormányzata
- Letkés Önkormányzata
- Nagyörzsöny Önkormányzata
- Patak Önkormányzata
- Perócsény Önkormányzata
- Szob Önkormányzata
- Tésa Önkormányzata
- Vámosmikola Önkormányzata

érintettek száma: 15 hivatal

alátámasztó dokumentum: 15 db postai levél, valamint a kifüggesztést igazoló dokumentumok (7. sz. melléklet)

7. véleményezési kérelem:

címzett:

- Nógrád Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága
- Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Pest Megyei Kormányhivatal Földhivatala
- Nógrád Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága
- Nógrád Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága
- Nógrád Kormányhivatal Vadászati és Halászati Osztály
- Pest Megyei Kormányhivatal Vadászati és Halászati Osztály
- Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Pest Megyei Kormányhivatal Erdészeti Igazgatósága
- Nógrád Megyei Rendőr-főkapitányság
- Pest Megyei Rendőr-főkapitányság
- Fővárosi Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság
- Nógrád Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal
- Pest Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Állami Főépítész Iroda
- Pest Megyei Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Főosztály

- Nemzeti Agrárgazdasági Kamara
- Nemzeti Környezetügyi Intézet Közép-Duna-völgyi Kirendeltsége
- Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Nógrád Megyei Területi Iroda
- Nemzeti Földalapkezelő Szervezet Pest Megyei Területi Iroda
- Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság
- Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Szövetsége
- Magyar Gazdakörök és Gazdaszövetkezetek Szövetsége MAGOSZ Központ
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Nógrád Megyei Helyi Csoport
- Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület Budapesti Helyi Csoport
- Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt.
- Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. Regionális Területi Iroda Salgótarjáni Iroda
- Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ)
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Fővárosi és Pest Megyei Kirendeltség
- Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Nógrád Megyei Kirendeltség
- Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség
- Közép-Duna-völgyi Vízügyi Igazgatóság
- Vízgazdálkodási Társulatok Országos Szövetsége (VTOSZ)
- Országos Erdészeti Egyesület
- Budapesti Bányakapitányság
- a térségben érintett települési önkormányzatok
- a térségben érintett vadásztársaságok

beérkezett vélemények száma: 15 vélemény (8. sz. melléklet)

alátámasztó dokumentum: kiküldött postai levelek és e-mailek

8. kiadvány:

Cincér Hírlevél (10. sz. melléklet)

3.4.3. Egyeztetés hatósági és területi kezelő szervekkel

Véleményalkotó	Időpont	Vélemény	Beépült-e a tervbe - indoklás
ARBU Kft.	2015. február 24.	- felsorolt önkéntesen vállalható előírások közül a GY91-ben foglaltak, gyakorlati szempontból nem kivitelezhetők. - Az önkéntesen vállalható előírások körében javasolja a hivatalos minősítéssel járó biogazdálkodást.	- Gazdálkodói oldalról érthető cél a minél jobb minőségű széna lehető leggyorsabb betakarítása, természetvédelmi szempontból azonban a lehető legmozaikosabb használat kedvező. Ezért szerepel az önkéntesen vállalható előírás-javaslatok között a GY91-es javaslat, amely a jövőben esetlegesen kompenzációs támogatási rendszerben kaphat helyet. - A javasolt agrártámogatás fejezetbe beépítettük.
Heves Megyei Kormányhivatal Erdészeti	2015. február 23.	- Felhívja a figyelmet, hogy a jelenleg nem üzemtervezett ligeterdő-foltok üzemtervezése	- A területen meg kell találni a gyeperdő mozaikok

Igazgatósága		<p>– amennyiben a foltok eleget tesznek az Erdőtörvény 38.§-ában foglalt feltételeknek – nem lehetőség az erdészeti hatóság számára, hanem jogszabályi kötelezettség.</p> <p>- Szintén megjegyzi, hogy a vágáskor nélküli besorolás javaslata idegenhonos állományok, illetve gazdasági elsődleges rendeltetés esetén kevésbé indokolt.</p> <p>- „A sikertelenül fásított állományok további fásítása nem javasolt” előírás-javaslatlaltal kapcsolatban kifejti, hogy az Erdőtörvény alapján az erdőtervezett területeken az erdőgazdálkodó/tulajdonos köteles az erdőfelújításra. Javasolja az előírás-javaslatot kiegészíteni azzal, hogy csak az Erdőtörvény hatálya alá nem tartozó fás területekre vonatkozzon.</p> <p>- Idegenhonos állomány őshonossá történő alakításánál javasolja a tarvágás maximális méretének a természetvédelmi szempontokkal még összeegyeztethető mértékű megemelését annak érdekében, hogy lerövidíthető legyen az átalakítás hossza.</p> <p>- A véghasználati területeken idegenhonos fajok állományaiban nem javasolja hagyásfák kijelölését, illetve hagyásfa-csoportok meghagyását.</p>	<p>természetvédelmi szempontból megfelelő egyensúlyát.</p> <p>Természetvédelmi szempontból csak az őshonos fajokból spontán kialakuló erdőfoltok üzemtervezése javasolható.</p> <p>- A vágáskor nélküli besorolással kapcsolatos javaslat a tervbe beépült: csak az őshonos állományok esetében javasoljuk.</p> <p>- Természetvédelmi szempontból az erdőállománynak nem megfelelő termőhelyen történő erdősítéssel Igazgatóságunk nem ért egyet, ezen területek más művelési ágban történő hasznosítása javasolható.</p> <p>- A tarvágással és a hagyásfákkal kapcsolatos javaslat a tervbe beépült.</p>
Ipoly Erdő Zrt.	2015. február 23.	A terület nem érint a Zrt. vagyonkezelésében lévő földészletet, ezért nem tesz észrevételt.	-
Magyar Bányászati és Földtani Hivatal, Budapesti Bányakapitányság	2015. február 13.	A tervvel egyetért, javaslatot nem tesz.	-
Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Nógrád Megyei Szervezete	2015. február 23.	<p>- A jogalkotókkal és az MVH-val történő egyeztetést nagyon fontosnak tartja annak érdekében, hogy a kiírásra kerülő támogatási feltételek és a környezetvédelmi szempontok harmonizáljanak.</p> <p>- Felhívja a figyelmet, hogy a határidők (pl. kaszálásra vonatkozó megkötések) meghatározásánál az időjárás befolyásoló hatását is figyelembe kell venni.</p> <p>- Fontosnak tartja felmérni azt, hogy az adott területen valóban megtalálhatók-e a védett és közösségi jelentőségű fajok.</p>	- Egyetértünk a véleménnyel, változtatást a tervben nem igényel.
Nógrád Megyei Kormányhivatal Élelmiszerlánc-biztonsági és Állategészségügyi Igazgatósága	2015. február 12.	Arról tájékoztat, hogy az Ipoly folyó ártere 1995 óta lépfene baktériummal fertőzött, amely spórái több mint 5 évtizedig fertőzőképesek. Ennek megfelelően az ártéren gazdálkodást végzők felvilágosítása, valamint a legeltetést megelőzően, vagy az innen származó kaszálék felhasználása esetén továbbra is elengedhetetlenül fontos a lépfene baktérium által okozott megbetegedést megelőző védőoltások alkalmazása.	A tervbe beépült.
Nógrád Megyei Kormányhivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatala	2015. február 19.	Javasolja, hogy a fenntartási tervben foglaltakat a DINPI ismertesse a területen érintett összes települési önkormányzattal a	Az egyeztetések már lezajlottak, a települési önkormányzatok is értesültek a tervben foglaltakról.

		tájéki és természeti jelentőséggel bíró Ipoly-völgy védelme, megőrzése érdekében.	
Nógrád Megyei Kormányhivatal Földhivatala	2015. február 3.	Nincs észrevétel, javaslat.	-
Nógrád Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatósága	2015. február 3.	Nincs észrevétel, javaslat.	-
Nógrád Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatósága	2015. március 5.	Nincs észrevétel, javaslat.	-
Pest Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság	2015. február 4.	<ul style="list-style-type: none"> - Katasztrófavédelmi szempontból kifogást nem emel. - Javasolja, hogy az erdővel érintkező, vagy azon áthaladó vasút és közút mentén az erdő felőli oldalon található 2 m széles védősávok a Natura 2000 területek kijelölésekor ne kerüljenek bevonásra. - Az idegenhonos erdőállományok őshonosra történő cseréje és az inváziós fajok eltávolítása során javasolja tűzpázták létesítését. - Lakott területekhez közel, őshonos fafajokkal történő erdőfelújítás, pótlás, állománykiegészítés során javasolja a tűzvédelmi szempontból kevésbé veszélyeztetett kategóriába tartozó fajok alkalmazását (a fajok sajnos nem kerültek megnevezésre). 	<p>A tervbe nem épült be.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A Natura 2000 területek kijelölése, a határvonalak megállapítása nem a fenntartási terv hatásköre. - Tűzpázták kialakítását jelölő élőhelyek rovására nem támogatjuk, egyéb esetekben természetvédelmi szempontból nincs akadálya. - Amennyiben a tűzvédelmi szempontból kevésbé veszélyeztetett kategóriába tartozó őshonos fajok termőhelyhonosak is, a javaslat természetvédelmi szempontból támogatható.
Pest Megyei Kormányhivatal Földhivatala, Földügyi Osztály	2015. február 4.	<ul style="list-style-type: none"> - Kifogást nem emel, de felhívja a figyelmet a 2007. évi CXXIX. törvény rendelkezéseire. - A vélemény alapján több, a gyepterületekre vonatkozó előírás-javaslat (pl. a kaszálások számának és idejének meghatározása) is ellehetetleníti a hasznosítási kötelezettségnek történő elégtételt. - A szántóterületek visszagyepesítése álláspontja szerint a földhasználó részére sérelmes lehet. - Álláspontja szerint a dokumentációnak csak olyan ajánlásokat lenne indokolt tartalmaznia, amelyek nem ütköznek egyéb ágazati jogszabályokba. 	<p>A tervbe részben beépült.</p> <ul style="list-style-type: none"> - A gyepterületeken a kaszálás/legeltetés fenntartása a tervben foglaltak alapján és természetvédelmi szempontból is mindenképpen javasolt, tehát a hasznosítás az előírás-javaslatok alapján is biztosítható (sőt, kívánatos). A kaszálások számának és időpontjának meghatározása nem mond ellent a hasznosításnak, csak a természetvédelmi szempontok érvényesülését segíti elő. - A szántóterületek visszagyepesítése csak abban az esetben kötelező, ha a Natura 2000 terület kijelölésekor (2004-ben) a földrészlet gyeper (rét/legelő) művelési ágban volt és a szántóvá történő feltörés, esetleg a művelési ág megváltoztatása ezután, az illetékes természetvédelmi hatóság engedélye nélkül történt meg. A 3.2.1 Élőhelyek kezelése fejezetben, a gazdálkodáshoz köthető javaslatok között szerepel,

			<p>hogy „Az egyes kezelési egységekhez kötődő élőhelyrekonstrukciós és élőhelyfejlesztési javaslatok közül a szántóterületek visszagyepesítésére ... vonatkozó javaslatok minden esetben kizárólag gazdálkodói szándékkal összhangban valósítandók meg”, tehát nem kötelező, arról a gazdálkodó maga dönt, figyelembe véve az esetleges anyagi hátrányt. (Megjegyzendő, hogy gyepterületek esetében Natura 2000 területen kompenzációs támogatás igényelhető.)</p>
Pest Megyei Kormányhivatal Földművelésügyi Igazgatóság, Vadászati és Halászati Osztály	2015. február 24.	Nincs észrevétel, javaslat	-
Pest Megyei Rendőr-Főkapitányság	2015. január 30.	Nincs észrevétel, javaslat	-
Pest Megyei Rendőr-Főkapitányság	2015. március 2.	<p>Felhívja a figyelmet, hogy az államhatárról szóló 2007. évi LXXXIX. törvény rendelkezései alapján a határvonal és a határjelek láthatósága érdekében a meghatározott területet a láthatóságot akadályozó növényzetől meg kell tisztítani, ez a természetvédelmi területeken is kötelező.</p>	<p>Ez a meghatározott terület a gyakorlatban 1m-es sávot jelent, ami a terv gyakorlati végrehajtását nem befolyásolja, ezért a tevbe nem épült be.</p>

15. táblázat: Beérkezett vélemények és azok tervbe építése

A beérkezett véleményeket a 8. sz. melléklet tartalmazza.